ANUL XXII
49
(919)
Sîmbătă
8 decembrie
1979
6 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Simbolul unității

În mersul ei ferm înainte spre împlinirea socialistă și comunistă, societatea noastră socialistă acordă fiecărui membru al ei, deopotrivă, dreptul și datoria de a se implica în istorie, de a-și spune cuvîntul, în deplină cunoștință de cauză, asupra modului în care prind conturul realității obiectivele partidului nostru comunist.

În această perioadă ce urmează imediat Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român, perioadă elocventă pentru modul în care au fost asimilate de către întregul popor ideile dezbătute de înaltul forum, se constituie în întreaga țară organizațiile proprii ale Frontului Unității Socialiste. Atmosfera în care apar în viața politică a țării aceste organizații este definitorie pentru grija permanentă a partidului, a secretarului său general pentru dezvoltarea necontenită a democratismului societății noastre, pentru starea de profund interes a oamenilor muncii față de participarea lor la viața social-politică a țării.

Moment semnificativ în viața democratică a României, constituirea organizațiilor proprii ale F.U.S. pune în lumină unitatea și voința comună de unitate a poporului român, a tuturor fiilor țării, fără deosebire de naționalitate. Mai mult, relevă puterea acestei unități care crește cu fiecare pas făcut în direcția îndeplinirii măreților obiective stabilite de partid.

Ca orice element nou din viața politică, economică și socială a țării și apariția acestor organizații democratice este strîns legată de activitatea practică, de gîndirea revoluționară a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Apariția organizațiilor proprii ale F.U.S. în viața social-politică a țării reprezintă trecerea la o etapă nouă, calitativ superioară, în întreaga activitate a Frontului Unității Socialiste.

Accesul cetățenilor individuali, care depun în aceste zile cereri de primire în organizațiile proprii ale F.U.S., membri și nemembri de partid, fără deosebire de naționalitate, configurează o realitate politică cu valori noi, valori impuse de însuși mersul ascendent al societății noastre spre viitoarele ei împliniri. Este meritul partidului nostru, al secretarului său general de a găsi permanent noi forme originale de participare efectivă a cetățenilor la viața țării, la făurirea propriului lor destin social și uman. Perioada de constituire a acestor organizații este perioada afirmării depline a voinței întregului nostru popor de a realiza sarcinile conturate cu claritate de Congresul al XII-lea al partidului. În toate sectoarele de activitate se obțin succese remarcabile ce pun în lumină legătura dintre partid și popor prin intermediul faptei durabile, a faptei de muncă și de conștiință. Pentru mii, sute de mii de cetățeni ai României socialiste înscrierea în organizațiile F.U.S. reprezintă un moment sărbătoresc, solemn, un moment și mai înalte angajări politice, civice, patriotice. Acest moment are, deci, multiple corespondențe în muncă, în activitatea proprie.

Frontul Unității Socialiste simbolizează unitatea de voință și de acțiune a întregului popor, reflectă procesul de transformare a societății noastre într-o societate tot mai unitară. Prin noua sa structură organizatorică Frontul Unității Socialiste va capta mai deplin uriașa energie a poporului român în vederea înfăptuirii societății socialiste multilateral dezvoltate și comuniste în România. Ca simbol al unității de nezdruncinat dintre partid și popor, Frontul Unității Socialiste reprezintă, la scară istorică, puterea conștiinței și vrerii comuniste în România.

Luceafărul

Radu Afrenie : **BUREBISTA**. Lucrare de sculptură de la Măgura

CONTEMPORANII NOSTRI

Aventura de a fi

Sultana Craia

Continuare în pag. a 5-a

DATORIE ȘI SPIRIT VIZIONAR

Aceste zile, de ample rezonanțe, au fost marcate firesc, adînc și durabil de istoricul dialog al înaltului forum al comuniștilor români, dialog al prezentului cu destinele viitoare ale națiunii noastre. Lucrările Congresului al XII-lea, atmosfera de autentică vibrație patriotică ce le-a asociat pe toți sentimentul plenar că acum, cu clarviziune politică și realism, întreaga țară și-a pus în față propriul viitor. Analiza profundă a ultimilor cinci ani, proiecția vizionară, dar pe deplin realistă a următorului cincinal, ca și a întregului deceniu, ca și a perspectivei mai îndepărtate, sînt expresia unei gîndiri politice de mare forță creatoare, a unei concepții revoluționare, materialist-dialectice, a unei înalte răspunderi pentru destinele patriei, pentru viitorul întregului nostru popor.

Viorel Sâmpetrean

Continuare în pag. a 6-a

Nevoia de adevăr a romancierului

Între scriitorii de astăzi, Ion Lăncrănjan practică un stil impetuos, caracterizat mai degrabă de obsesia adevărului, decît de strălucirea literară a frazei. Romanele sale se impun prin monumentalitate și prin tensiunea tragică a conflictelor. Cuvintele se adună greu și constituie realități adeseori disonante, puțin agreabile sensibilității noastre de „literatori". Cu toate acestea, putem spune acum, după ce a devenit autorul unui întreg raft de bibliotecă și a biciuit conștiința criticilor timp de peste două decenii, că Ion Lăncrănjan este unul dintre „martorii epocii", că lectura cărților sale va fi indispensabilă pentru cititorul care va încerca peste cîteva decenii să descifreze mișcarea subterană a istoriei contemporane, să înțeleagă ce realități umane au însoțit transformarea radicală a societății românești după cel de al doilea război mondial. **Fiul secetei**, recent apărută la Editura **Albatros**, este un roman politic în adevăratul sens al cuvîntului, avînd în vedere mai ales energiile care se confruntă în procesul istoric și mai puțin dezbaterea de idei, oricît de mult s-ar petrece lucrurile numai în conștiința personajelor. Pentru că **Fiul secetei** este o carte căreia îi lipsește obișnuita confruntare dintre eroi, trama proprie a romanului. „Subiectul" este istoria politică a țării. Vasile Pozdare, personajul în jurul căruia se constituie cartea, este supus de către un prieten, apoi de către soția și fiul său, în cele din urmă de către el însuși, tuturor pericolelor vieții sale într-o perioadă istorică asociată cu liberalizarea sa reală. Cu cît mai mult apropierea conștiinței umane pe care o tematizează romanul, într-o perspectivă necruțătoare, fără a eluda vreuna din trăsăturile caracteristice ale epocii, luînd în considerare cele mai delicate probleme pe care le pune edificarea unei orînduiri sociale noi, din dorința de a realiza și a trăi o formă de umanitate deplină. Îți tre-

Aurel-Dragoș Munteanu

Continuare în pag. a 2-a

● În acest număr : ● Cronica literară : «Militantism și angajare patriotică» — PERSPECTIVE COMUNISTE. Scrisoare Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român. Semnează Valentin F. Mihăescu ● Cenaclu literar : «La Boaad» Semnează : Nicolae Ciobanu ● Cartea de debut ● «L-AM CUNOSCUT PE TUDOR ARGHEZI» ● „Aventura (fără ornamente) a poetului" de Florian Potra ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mișcarea ideilor ● Cultura românească în lume ● „Albert Einstein — Francisc Ponet" — o evocare de Valter Roman ● «Spectacolul lumii» de Ioan Grigorescu ● Revista străină ● Sport.

zaharia stancu

Un mare poet al prozei

Constantin Crișan

Continuare în pag. a 7-a

● În paginile 4—5 : ● «Stația de autobuz» — grafică de Nicolae Țic ● Poeme de ● Franz Storch ● Ioana Diaconescu ● Anais Nersesian ● Alexandru Grigore ● Cronici de ● Teatru ● Film ● T.V. ● Radio ● Plastică ● Muzică

Ce mult l-am iubit !

Pe Zaharia Stancu nu l-am cunoscut eu, cum se spune în asemenea împrejurări în care eveni o personalitate a cărei dispariție te scoate din liniștea sufletului. Îl citeam, îl admiram, îl chiar îl iubeam citindu-l. Nu-l cunoscusem însă și nici n-aș fi îndrăznit să-l rog vreodată dar nu m-ar fi surprins într-o zi și nu m-ar fi întrebat :

— Cum te cheamă ?

I-am spus cum mă cheamă și, la rîndul meu, l-am întrebat :

— Dar pe dumneavoastră ?

— Zaharia Stancu, mi-a spus. Zaharia Stancu mă cheamă.

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 7-a

JURNAL DE POET

Aniversarea Naționalului clujean

Sde ani de la deschiderea Teatrului Național din această cetate Napoca de la poalele Feleacului:

Piesa cu care s-a deschis acest așezămînt de cultură de valoare națională poartă un titlu simbolic. *„Se face ziuă"*, și-i aparține marelui patriot Zaharia Bârsan. Teatrul popular din Tîrgu Lăpuș joacă la ora de față această piesă pusă în scenă de un actor inimos de la Baia Mare. Paul Antoniu, și cred că ar fi potrivit ca în această lună această piesă să poată fi auzită și la Cluj-Napoca, măcar prin acest tînăr teatru maramureșan.

După deschiderea Universității, intim-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 5-a

UN „BILET DE PAPAGAL"

inedit

Tudor Arghezi

Burghezii, tabere și categorii

La cîte vreo 25—30 de ani, mișcările artistice se împotmolesc. Un zăgaz le încetinește și le întrerupe, dacă nu le și curmă. De murit, ele nu mor, neastîmpărul calității fiind tenace și timpul reversibil. Calitatea se afirmă, persevează și, înăbușită, reapare. Fenomenul reintinderii vine cu puteri noi și cu valori neprevăzute și tot bîruie pînă la urmă. Numai că între izbucnire și acest -pînă la urmă-, durează pauza în dauna evoluției și a celor ce pot să fie niște chemați. Afirmă de răbdarea și de rezistența personală, pentru ca osteanul unei idei sau forme noi să nu succombe înainte de a fi ajuns, obosit și hărțuit, să-și atingă steaua, cu pensula sau cu condeiul.

Tinerețea e de la început suspectă pentru vîrstele înaintate, întîi numai pentrucă e nouă și revoluționară. Cînd i se adaogă și o valoare inedită, tinerețea reprezintă o primejdie pentru foștii tineri uzați. «Situațiile» se simt zdruncinate prin simpla prezență a noului în fața lor și titularii string rîndurile, ca să extermine și măcar să elimine din cetate pe indezirabil. Încăperea e ocupată și, ca un W.C., nu permite să stea pe scaun doi în același timp. Cel mai slab obstacol împotriva lui se întărește cu cinismul și calomnia organizată și opera de izolare duce curînd de la dezolare la șireang.

Am cunoscut tineri excepționali de inzestrați, cărora li s-a refuzat o catedră pentrucă-l știau pe Tacit pe dinafară sau traduceau Iliada și Odiseea a livre ouvert. Profesorul Rainer, eminent pe toate laturile multiple ale unui intelect brănit cu imbelșugare, a fost deochiat pentru fiziologi și clasificat ținînd în momentul cînd s-a aflat că-și petrece vacanțele în Ellada, recitînd pe Acropole, pe Homer. Universitatea aparținea unui clan, înrudit cu debilitatea profesională. Oamenii de aceeași meserie nu se iubesc la niveluri contradictorii, dar se alege dintr-înșii o mediocritate solidară, care întocmește o burghezie hotărîtă să-și apere poziția cu ferocitate.

Pericolul real în toate disciplinele cu putință e imburghezirea, care nu e numai un termen socialist. E o tendință socială constantă, paralelă cu succesul, uneori falsificat de un dezechilibru dintre valoare și gust și cu ruginirea personalității. Bătrînii sînt conservatori și exclusiviști. Succesul se traduce în bunuri confortabile, în onoruri și pecunii și omul cu virginitatea sufletului viciată, capătă o îngroșare morală de pensionar. Problema menținerii în stare vie consistă în păstrarea unui fragment de naivitate, care salvează de întepenire. Cîțiva pomi din livadă, de o sută de ani, infirmi de ramurile groase, înfloresc încă în fiece primăvară, în vreme ce marele vetehrat se vestejește. Nu-ți pierde floarea ! Copilul din tine nu trebuie să moară niciodată.

E ca un putregai prin consecințele acumulării, dar imburghezirea e a minții mai ales — acumulare de arginți, desigur, dar și de orgolii și trufii. În toate profesiunile, comandă aceste capitaluri aliate și societatea trebuie să previe asemenea aglomerații pentru menținerea zhorului necesar perfectibilității. Au fost burghezii în pictură, în literatură, în teatru, pe lîngă cele de latifundii, negustorii și firme, prezidate de cîte un zero exponent. Patru, cinci nume de ținută îndoielnică acaparau toate tărîmurile de expresie în ceea ce s-a convenit să se numească artă. Încolțirile din ambianța platitudinii amorțe erau silite să se usuce sau să aștepte, uneori o viață întreagă.

Nu se știe încă exact dacă medicina e o știință pentru toți candidații la ruleta șansei, sau o intuiție genială, pentru care știința învățată de la papagali e o chestiune de bucătărie adjuvantă. Dar chirurgia boierită ajunsese pentru bolnav o calamitate și în aspectul social o tejghea. Profesori reputați lichidau blocurile de vînzare din București, adunîndu-le în patrimoniul personal cu proprietarii științifici intervertiți în casieri de chirii. La o expoziție retrospectivă mai recentă a picturii lui Luchian, comisiunea însărcinată să stringă cu toată eleganța și atenția trebuincioasă lucrările răzlețe de la particulari, a fost violent refuzată de doi Esculapi specializați în anume intervenții și spălături fără bisturiu, frecventați de o numeroasă clientelă. Nemaiputînd să cumpere blocuri și apartamente, ei și-au plasat capitalul realizat din irigator, într-o marfă cu valoare crescîndă.

Două, trei reviste voluminoase, la care se concentra odinioară burghezia literară, refuzau ani și ani colaborarea tinerilor neprevăzuți cu un pașaport de intrare, semnat de un «maestru» din categorie. Nu e un lucru nou dacă s-ar spune că și azi, la publicațiile periodice, organizată pe interese mutuale, s-a instalat cîte o mică burghezie de vîrste variate, agrind accesul oricărui condei răsărit fără antecedente la paginile lor. Știu talente interzise de către redactorii impropietăriți, cu meritul simplilor primi ocupanți ai periodicității.

În plastică a dictat și a mai rămas o seamă de veraticii absente, impropietăriții și ele. Pictura unui tînăr, expediat să îmbătrînească, deabia începe să exerseze solicitarea unui loc în expoziții, ținută în carantina de către comisiuni cu competența iritată. Sculptura de calitate, sistematic respinsă, se răzbună făcînd loc lrauie cîtorva monopoliști ai ipsosului și cimenzilor nesocotite la concurență.

Zăcămîntul e voluminoasă — și-i dăm numai un ceg. Înainte de a curge prin doaga desfundată hotnoturile ultimilor 25 de ani, o nouă imburghezire trebuie, întru cinstirea geniului și a epocii, împiedecată.

1957

● În pagina a 3-a : ● OBIECTIVITATEA INSTRUMENTELOR DE LUCRU ● Articole despre ● «Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900» ● «Dicționar de literatură română» ● «Dicționar de etnologie» ● «Dicționarul folcloriștilor» ● semnate de ● Mircea Anghelescu ● Romul Munteanu ● M. Lunca ● Adrian Fochi.

cronica literară

Militantism și angajare patriotică

Un număr de 357 de scriitori, poeți, prozatori, eseiști, critici și istorici literari de formule și valori diferite, aparținînd tuturor generațiilor contemporane, își alătură numele în sumarul antologiei în două volume, alcătuite de Al. Raicu și apărute recent la Editura „Cartea Românească". Titlul antologiei, Perspective comuniste — Scriitorii la Congresul al XII-lea al Partidului Comunist Român exprimă exact ceea ce constituie, dincolo de specificitatea expresiei, notele unificatoare ale scriitorilor antologați: o atitudine militantă comună și un mod activ de a fi prezenți, prin scris, la istoria țării. Iată și gîndurile care au prezidat la alcătuirea antologiei, rostite sincer într-o Inscripție semnată de George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor: „Am adunat în această carte, noi, scriitorii din România socialistă, gîndurile și sentimentele noastre pentru Partidul Comunist Român. Am înscris în aceste pagini respectul, încrederea și legămîntul nostru față de partidul clasei muncitoare din această țară, față de nemărginita forță care a înviat trecutul, a născut prezentul și a luminat viitorul poporului român. Am înscris aici respectul, dragostea, încrederea și legămîntul nostru față de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, omul nou al vremurilor noi, căruia îi datorăm chipul de azi al patriei noastre. Ne-am înflorit cartea cu gînduri ale lui. Sînt gîndurile întregului neam. Sînt gîndurile noastre. Am alcătuit această carte, noi, scriitorii din România socialistă, în vremea cînd s-a ținut cel de-al doisprezecelea Congres al Partidului Comunist Român. Lui și secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le-o dedicăm, ca semn de curat omagiu".

Caracterul omagial al cărții se vădește în numeroasele versuri înflăcărate, animate de nobile simțiri, închinate Partidului și secretarului său general, în paginile de proză semnate de Marin Preda, în care se evocă un episod din tinerețea revoluționară a președintelui țării, în rîndurile pe care i le dedică Al. Rosetti: „Președintele Nicolae Ceaușescu îmi apare drept expresia cea mai desăvîrșită a trăsăturilor nobile ale neamului nostru. Un conducător cum și-a dorit și cum își merită poporul român. Un om în ființa căruia trăsăturile de omenie, bunătate, dăruire se întrunesc fericit cumpănite, un luptător, un vizionar, un artist".

Iubirea de țară este sentimentul dominant care străbate paginile antologate. Evident apare efortul scriitorilor de a depăși simpla circumstanță, versificația factice, parada sentimentală, pentru a se situa în spațiul creației autentice. Sînt numeroase versurile ce s-ar cuveni citate în acest context al poeziei patriotice de frumoasă ținută artistică, în care se conturează imaginea geografiei spirituale românești. Pentru a evita înșiruirile de nume, fatal lacunare avînd în vedere numărul mare de autori antologați, vom spune doar că, de aici, lipsesc extrem de puține nume care spun ceva iubitorilor de poezie. Vom cita un poem de Marius Robescu, dedicat unui sentiment esențial românesc, **dorul**: „Într-o dimineață de toamnă cu brume / Căderea unei frunze te scoală din somn / Îți simți amintirile niște fructe culese / Și viziunea unor lungi bucurii te cuprinde / Desigur nu vei avea liniștea cîmpului / Care și-a dat roadele / Nici mîndria pădurii / Care ține pămîntul sub rădăcini / Încît nici o plecare nu-l smulge / Dar sufletul îți este asemenea lor / Adică numit în seve ca geana în lacrimi / Adică plin de dor pentru pămînt / Ca un nor / Nimic pe lume nu întrece o patrie / Nici un glas de sirenă / Mai sus ca la sînul ei niciunde nu ve: dormi..." **(Plin de dor).**

Eroilor trecutului, ctitori de țară și luptători în numele idealurilor scumpe, momentelor importante pentru istoria neamului și locurilor cu valoare de reper în conștiința națională, întemeietorilor de cultură le sînt dedicate inspirate poezii, pagini de reportaj literar, însemnări în care vibrează mîndria și înflorește recunoștința. Trecutul exemplar obligă la trăire demnă, exemplară, iar preceptele acesteia Ștefan Aug. Doinaș le găsește în opera lui Eminescu și, înțelegem, le asumă ca norme existențiale. „Dacă vrem într-adevăr să cităm genialul opera a lui M. Eminescu ca pe o tablă a legii poetice, întemeietoare de artă și destin, atunci va trebui să reținem aceste trei comandamente ce se desprind din spiritul ei: — Visați-vă Patria! spune Eminescu, Visați-o cu dragoste și minie, ca pe o Utopie a spiritului popular, căci numai năzuințele irepresibile ale unei națiuni întregi se transformă în Mitologie reală, numai libertatea voastră interioară, de zi cu zi, îi asigură libertatea în Istorie. Nici zeii, nici străbunii nu pot fi luați cu chirie! — Construiți-vă Demnitatea! spune Eminescu. Construiți-o cu migală și avînt, în fiecare act al vieții voastre, pentru că numai rectitudinea coloanei voastre vertebrale garantează poziția de drepți a brazilor de pe înălțimile spre care priviți. Verbul **a trăi** se conjugă numai cu adverb: **a trăi exemplar.** — Vorbiți Graiul Esențial! spune Eminescu. Vorbiți numai limba Poeziei adevărate, aceea care strivește boaba clipei pentru a se îmbăta de mustul tîlcurilor ei, pentru ca adresîndu-vă celor ce trec să convorbiți cu cei ce durează. Nu există popor mare fără poezie mare!"

Imaginea preocupărilor scriitorilor și a problemelor creației se întregește în antologie prin intervenția criticilor literari. Sînt abordate frontal, aspecte importante ale scrisului: accesibilitatea limbajului critic (M. Ungheanu), pledoaria în favoarea spiritului critic, pentru o reală axiologie literară (Ov. S. Crohmălniceanu), elogiul muncii creatoare (N. Ciobanu), calitatea poeziei patriotice (Aurel Martin), dimensiunea socială în proza contemporană (Dumitru Micu), publicistica lui Eminescu (Al. Oprea), poezia tînără (Laurențiu Ulici), viziunea realistă a literaturii actuale (G. Dimisianu) etc.

Antologia **Perspective comuniste** prin întreg conținutul ei, dar, mai ales, prin ceea ce lasă să se întrevadă ca preocupări de viitor ale obștei scriitoricești, se constituie într-un răspuns afirmativ la chemarea secretarului general al partidului, adresată oamenilor de artă, care figurează la loc de cinste în antologie: **„Sîntem revoluționari și nu dorim opere care să înfrumusețeze realitatea, să prezinte viața în culori trandafirii, nu avem nevoie de dulcegării artistice. Dimpotrivă, considerăm că o astfel de prezentare idilică a vieții este dăunătoare pentru dezvoltarea spiritului și a combativității revoluționare a omului socialist. Dar nu ne trebuie nici o artă care să nege realitățile, să le deformeze, prezentîndu-le în negru, înfățișînd în culori cenușii viața și munca eroică a poporului nostru. O asemenea artă are, de asemeni, un caracter bolnăvicios și ca atare este profund dăunătoare. Oamenii muncii au nevoie de o artă cu adevărat revoluționară, care să redea în mod veridic și obiectiv realitatea, care să fie pătrunsă de un puternic suflu mobilizator, mobilizînd cu pasiune pentru perfecționarea societății și omului."**

Valentin F. Mihăescu

CEZAR IVĂNESCU: „La Baaad"

Stăpînită, în chip paroxistic, de o spiritualitate neostenit autointerogativă, firește, poezia lui Cezar Ivănescu nu tinde nici un moment la ezoterizarea propriului statut axiologic. Dimpotrivă, din acest punct de vedere, mentalitate originar „solipsistă" a scriitorului („solus ipse"!) face ca numărul „declarațiilor de principiu cărora li se dă glas cu superbă umilitate confesivă să constituie una din marile obsesii ale poeziei sale. Iată, limitîndu-ne fie și numai la operația de decupare a unor fragmente, chiar primele poeme din monumentalul volum La Baaad (Editura „Cartea Românească", 1979) atrag numaidecît luarea-aminte prin „inscripții" ca acestea: „! vînzîndu-ți forma trupului tău Orei / ferocitatea ta totală de aur / îmblînzindu-ți moartea / sugîndu-ți forma trupului tău Orei / ferocitatea ei totală pe-un sîn matern / vînzîndu-ți forma trupului tău Orei / tu și putința morții ți-ai vîndut"; „(....) bolnav / de toate bolile rămase / ghidușe / și eu ca acei impotenți / bătrîni / fumam la baie / gura cînd vrea să glăsuiască somnul / terapeutică sigur e și / o geometrică umilință — / dar ce pot face? inconștiența / mișcării a poemului ca și / Fecioara poartă o frînghie / obiectivă, automatică, da, / dar o frînghie care nu se prostituează". Și totuși, rămînînd pe același traseu al lecturii, surprinde de a constata că modul de existență în și prin poezie mai înainte definit reprezintă o **soluție acceptată datorită resemnării rezultînd științe a faptului că desăvîrșita fericire, adevărul acesteia nu sînt apanajul omenescului, ci, din contră, a creatului înțeles ca formă de manifestare palpabilă, în absolut, a ființei umane. Așadar, în asemenea „principiu" este vorba de formularea unei soluții și nicidecum de afirmarea unui ideal. În viziunea, dar, mai ales în structura poemului, datele acestui ideal sînt cu totul altele, ele se circumscriu în perimetrul devenirii dorințe de transgresare a inerției ființei umanului: „! nici o libațiune / și nici un sacrificiu / nici chiar o renunțare de tot / la toate astea / și nici iluminare păcii / sudînsa / cu alt mai mult nici un plîns / nu sînt mai aproape / de pietatea absolută / precum e / riscul de sine al omului tragic!".**

Adevărul e, însă, că, în totalitatea ei, poemul lui Cezar Ivănescu i se refuză la modul fundamental tocmai accesul la o asemenea stare de „pietate absolută". Eretic prin vocație, poetul nu permite că nu se arată a fi adeptul unui mod, așazicînd, anahoretic de înțelegere a existenței: totodată, dăruit cu o demonică sete de scrutare prin experiența biografic asumată a tot ce ține de ispita „căderii în păcat", el manifestă maximum de voluptate în ceea ce privește acțiunea de „galbenizare" poetică a acestei ispite. Astfel se și explică, neîndoios, atitudinile desacralizante, pătrunse de o vindicativă, prin urmare, blasfemie pe care poetul le înfăptuiește frecvent: „! ce tîmpit, Doamnă Moarte, creatura / ca o bilă rugăcită dată de-un nebun de-a dura / ce tîmpită e, scumpă Doamnă, ce tîmpit / pentru tatăl bătînd pentru dulcul sfînt și pentru Fiu / ce tîmpită e scumpă Doamnă ce tîmpit / în orice poteci pleca: la ora sută / trași e numai Lucrătorul Sfîntului Sicriu / ca un rege-al nefiincei / bate cuie-adînc cu pumnu / vă puteți și revolta contra tîmpei vremi / bătînduși pe bune-un rug fenician trandafiriu / ce tîmpită e scumpă Doamnă pentru veșnica / a morții în carnea noastră de om viu / ce tîmpită viteazim noi efectul / fluturii etericului vin să-și pudreze / genele unor adînci mirezme / ale ochilor pentru în orbite să viseze...".

În comparație cu Arcimboldi, de pildă, autorul cărții La Baaad nu e un pesimist, fie el și răzvrătit. Nostalgia va paradisiacă e, mai degrabă, aceea a unui „leger chant" ce își savurează cu voluptuoasă crispare senzuală mediția de ins nicidecădă și de nimic oprit în orgoliosul său elan de a ști total despre sine. Or, împlinirea acestei pămînteze dorințe presupune, necondiționat, gestul acelei revelatoare imposibilități de a privi și evalua temeiurile propriei ființări prin prisma a ceea ce ține de implacabilitatea concret biografică a legilor vieții, în primul rînd, a celor fundamentale: naștere și moarte. Lectura atentă a masivului volum La Baaad, mai mult decît cele trei apărute în ciclul Rod, dovedește că pe întregul ei cuprins poezia lui Cezar Ivănescu nu face altceva decît să propună noi și noi imagini dintr-un vast „sanctuar" în care se urmărește, cu răbdătoare tenacitate, desfășurarea dramaticului „proces" pe care poetul și-l intentează sieși. „Capetele de acuzare" ale respectivului „proces" se suprapun cu însăși marile teme existențiale ce obsedează spiritul creator al poetului.

Strania autenticitate a demersului — ne dăm seama acum mai bine decît altădată — rezidă în materialitatea gîlgîitor-suferantă a circumstanțelor de viață strict autobiografice chemate să dea seama asupra cuiva ce au condus la apariția succesivă de imagini ale conștiinței în a cărei viziune este aruncată sonda gîndirii poetice și, rare, rare ziceam, se cer fără cruțare „pedepsite"... voi începe zicînd că mă simțeam atît de singur asemeni acelui / Prinț al Trandafirului da da / trandafirii sînt dragele Prințesei / care moare la pragul nevoilor / (nu-și suportă) firea / (nevinovății) fără / voință: oh, suferință înaltgeană / în care traim, și din acel cimp / ce trandafiri am aflucat: mă simțeam atît de singur fără simțire ca un corp defunct / de sfîntă... și acolo... ne vedeți, / domnule?... iat-o pe mama femeie / frumoasă care înălțîndu-se / cu aerul că împrumută un surîs morții / îmi-mă să-i spun: / Doamnă, dumneavoastră sînteți / pentru mine atît de sfîntă, atît / de sfîntă, numai spuneți-mi...!" Este adevărat, în acest sens, volumul conține o seamă de texte în care — asemenea lui Lautreamont în Les Chante de Maldoror — faptele sînt dezvăluite aproape pe față. Un fragment cvasinarativ precum cel cu valoare de preambul la întregul sumar al cărții, astfel, indica sursa viziunii fabulos-terifiante din a cărei perspectivă poetul își percepe și evaluează datele propriei ereditări. De altminteri, aici, în acest fragment, sînt numite personajele și evenimentele ce prefigurează substanța poemelor dramatice La Baaad și Boeet, extraordinare tentative de teatru-mister medievalizant, ce conțin, realmente, valențe inedite dramaturgice neobișnuit moderne. Tot atît de instructive ca documente psihologice cît și ca poeme în sensul cel mai înaltizărate sînt fragmentele eroului liric: Amintiri din pădurea vieneză. Grație insolitei lor sincerități, sîntem în măsură a înțelege mai exact sensul sublimărilor simbolic-autobiografice din poemele ce au în atenție Copilăria lui Arie Paradis, ori tribulațiile „eroului" liric din ciclurile La Baaad și Sala de gimnastică.

Dar, fără a neglija posibilitatea de a identifica asemenea „chei" pe care autorul ni le oferă cu deosebită generozitate, se înțelege că lectura poeziei lui Cezar Ivănescu nu trebuie să devieze prea mult în direcția interpretărilor de tip cazuistic. Ideația ei tiranică, rezultînd din nevindecabila stare de culpabilitate genetic-adamică a eului poetic, se dizolvă cel mai adesea în tulburător cîntec baladesc, inimitabil prin indicibila lui muzicalitate și de ce nu, prin calofilia, savanta și, totuși, crudа lui simplitate: „! dece-ți spun, Mil, / că a crede-n perfecție / nu-i o credință fanatică, / te rog să mă vizitezi în cîmpie / unde sînt înarte necunoscut / puțini mai tresar / la asemănarea-ntre / omul mărunt / pe-a cărui față se citește / un dram de imbecilitate / și de orientală indolență / și Raz cel cu dinții sclălucitori / ca legea Talionului, / să te duc s-o vezi / pe Maria Creața / tîrfa orașului / de vîrsta bunicii mele; / nicicînd un artist / n-a conjurat / în gloria operei sale / atîtea ființe / cîte-a supt / trupul acesta sălbatic / ca un munte de ceară / te-ai aștepta / s-o vezi sărbă de mîinie / o. nu, nu, / privește-o cu atenție / în cel mai neînsemnat amănunt / și nu vei avea să-i reprosezi nimic / de la părul aliu, rar / și cărnos / pînă la ochii ei / totul absolut totul / a luat forma dorită / perfectă / totul / nu poți / să-i reprosezi nimic."

Nicolae Ciobanu

NEVOIA DE ADEVĂR A ROMANCIERULUI

Urmare din pag. 1

buie desigur o mare subtilitate, pentru a face o carte de șapte sute de pagini din asemenea mișcări de conștiință, și poate să pară surprinzător unora că tocmai Ion Lăncrănjan este cel care a scris-o. Lupta lui Pozdare cu întreaga lume este consecința propriei lui creșteri interioare, a imposibilității sale funciare de a accepta minciuna și alienarea.

Există în **Fiul secetei** un registru de probleme foarte amplu. Mi se pare însă mai important felul în care autorul a reușit să facă din ele trăiri autentice ale personajelor, să anime indivizii angrenați în vîrtejul atît de cunoscutelor evenimente din ultimele trei decenii. Titlul cărții închide principala semnificație pe care o propune cititorului: „Recunosc, aș mai spune eu, că am fost scos la lumină de un flagel cumplit, — sînt **fiul secetei**, o știu — de un adevărat cataclism, care a dus și a lăsat în urma lui uscăciune multă și foarte multă nenorocire, eu însumi fiind în mare măsură și pentru o bună bucată de vreme, întruchiparea însăși a uscăciunii și a nenorocirii, fiindcă nu o dată la un pas de ultimele scrumiri, din care nu s-a născut și nu se naște nimic, nici o înmugurire, nici o speranță!... Pe urmă, însă, cu timpul, cu ajutorul timpului și cu sprijinul locului (fiindcă e fascinant și binecuvîntat de zei acest loc, care poate fi numit ȚARA, pe care nu trebuie să-l scap din brațe niciodată!), bizuindu-mă într-o măsură greu de apreciat pe cei între care mi-a fost dat să trălesc (așa cum sînt ei, buni sau mai puțin buni, foarte buni sau foarte răi), — am ajuns să depășesc orice uscăciune, orice insecetare!... E adevărat că m-am îngrozit la început, cînd am înțeles ce s-a întîmplat, ce s-ar fi putut întîmpla cu o țară întreagă, nu numai cu mine, cu **o lume** și cu **o idee L.**". Plecînd dintr-un asemenea unghi, analizînd pe larg unele forme ale conștiinței morale ce au stat la baza procesului revoluționar în primii ani: cultul personalității; teoria ascuțirii luptei de clasă, cu toate implicațiile sale dureroase în viața de zi cu zi a oamenilor; uriașa poftă de căpătuială a unor „cadre", etc. etc., — autorul insistă asupra consecințelor în sufletul omului și în viața de zi cu zi a tuturor acestor practici extinse la scara întregului social. Vasile Pozdare își pune întrebări din punctul de vedere al unui activist al partidului comunist, el a fost dogmatic, prizonier al mentalității staliniste, a fost rudimentar, represiv și fanatic, dar n-a încetat nici o clipă să se întrebe asupra justificărilor acestor atitudini, și a putut astfel să „crească" împreună cu noua conștiință revoluționară a țării. Procesele din conștiința sa nu au fost facile, el nu și-a schimbat opiniile și trăirile prin decret, nici în urma adoptării unor documente de partid. El a rămas credincios opțiunilor sale mai vechi pînă tîrziu, în anii '60, neînțelegînd spiritul declarației din aprilie 1964, el este veșnic nemulțumit de felul cum se petrec lucrurile, din fidelitate față de sine însuși, din dispreț față de năpîrlirile ideologice ale atîtor profitori ai regimului. Desigur, personajul nu este cel mai simpatic. Obstinarea lui în rău, chiar dacă izvorăște dintr-o frumoasă calitate umană, nu este uneori mai puțin creatoare de confuzie. Dar atunci cînd se petrece o adevărată evoluție interioară, ea este deplină, iar sensul mare al vieții lui Vasile Pozdare este spre lumină. Poate că cea mai semnificativă formă a acestei schimbări este aceea prin care personajul devine, dintr-un element al unei mase amorfe, o adevărată individualitate, un om cu identitate precisă, cu sentimente și idei pe care și le-a determinat el însuși, la care a ajuns printr-o luptă continuă. **Fiul secetei este** în acest sens cartea unei salvări. Vasile Pozdare se mîntuie, cum spuneau medievalii, își salvează sufletul din ghearele celei mai abjecte prăbușiri, aceea a compromisului cu sine. În prima parte a romanului, Iuliu Jeler, prietenul personajului principal spune: „...care e progresul?... ce am adus **noi** nou în viața țării?!... Ne-am integrat **noi** efectiv în istoria ei sau am rămas în marginea lucrurilor!?... Am fost și sîntem **noi** ceea ce zicem mereu că sîntem: conștiința națiunii, sufletul ei cel mai profund și mai autentic?!... De ce am săvîrșit lucruri care au dăunat poporului, dacă sîntem așa ceva!?... Fiindcă el a plătit totul, cu cea mai grea **valută**, cu sudoarea și cu sîngele lui!... El a plătit lipsa noastră de experiență, incompetența noastră și slugărnicia unora dintre noi, care au zis că e suficient să muți un lucru dintr-o parte în altă parte, pentru ca lucrul acela să prindă rădăcini și să crească!... Și imitația, după cum s-a văzut ulterior, nu dă rod, dimpotrivă, golește lucrurile de conținutul lor adevărat, le uniformizează, uniformizează omul, în primul rînd, îl preschimbă în mulțime muncitoare!... Da, pentru că **noi** vorbim din cînd în cînd de om — de om ca individualitate, ca personalitate — dar accentul îl punem pe **mase**, pe mulțimile care trebuie să vină la muncă, la oră fixă, să lucreze din greu și să mai stea și peste program, dacă se poate! Și să ne mai și aplaude în răstimpuri, să fie voioase și fericite". Devenirea lui Pozdare conduce în mod firesc la ideea că revoluția românească realizează într-adevăr un om de omenie, capabil să-și depășească limitele și să devină o **persona**, un individ moralmente superior. **Fiul secetei** este o carte afirmativă, în ciuda teribilelor erori pe care le evocă, a deturnărilor pe care le-a suferit procesul de construcție umană în acești ani.

Ion Lăncrănjan se află acum în posesia deplină a instrumentelor sale de lucru, folosind mijloace de caracterizare individualizate pentru fiecare personaj în parte, schimbînd registrul afectiv și chiar construcția frazei, de la un capitol la altul, folosind oglinzi diferite pentru a sublinia contururile unui eveniment sau ale unui personaj, reluînd idei la distanță mare pe parcursul romanului și adăugîndu-le sensuri noi. Din suma aceasta de procedee se naște o carte adevărată, cu un patos nedesmințit pe tot parcursul său. Poate cea mai convingătoare demonstrație pe care o aduce în contextul literaturii contemporane **Fiul secetei** este aceea că un mare scriitor poate într-adevăr trata orice problematică, în deplină responsabilitate. Cîștigul lui Ion Lăncrănjan, în ordine artistică este o anumită privire de sus asupra evenimentelor, o tratare a lor în afara judecăților particulare, avînd în vedere întregul proces și umanitatea în toată complexitatea ei. Scriitorul acesta poate fi astăzi contemplat în chip de judecător imparțial al realității. Nota polemică și vigoarea pe care o primesc uneori accentele de ură în fața răului au o mișcare pură și se transformă în artă detașată, încît s-ar cădea în cele din urmă să recunoaștem că dezbaterea morală pe care o propun cărțile sale este foarte importantă pentru noi.

CARTEA DE DEBUT

Căutări și împliniri

Profesor de matematică, Aurel M. Buricea (n. 1943, comuna Urmu, jud. Brăila) caută în metaforă punctul de contact între poezie și matematică*). Întîlnim, uneori, exprimate direct în versuri, semne și simboluri algebrice ca acestea: „mi-e teamă de cuvinte ca de o fiară rănită / tăcerea este semnul durerii în fața bazei doi". Dar interesul poemei sale nu stă în astfel de transferuri de planuri, pentru că nu se produce, ca la Ion Barbu de pildă, acea intimă fuziune între conceptual abstract și imaginația metaforică. Aurel M. Buricea este, din contră, o fire elementară, percepînd cu acuitate pulsurile vitale sau tanatice ale naturii: „Aud cum respiră sorii în arbori / păsările visează-n rădăcini amare / și cercurile învață taina zborului / ciocîrlia mai sîngerează / în ulmii copilăriei / lipesc de inimă o frunză / și trec prin amiază cu fruntea grea de vise / singuri la margineă somnului / plumbul s-a făcut pămînt / în vulpile ucise / pentru agurida din cuvînt / veneam noaptea împreună / și beam cu pumnii lună/ cine a secat fîntîna care / cu pași de nămol / trecutul colindă prin mine / doamne cum se ofilesc crinii / în mările crepusculare / ale acestui fluture / căzut în extaz" *(Melanholia)*. Ceea ce nu înseamnă că din poezia sa lipsesc elementele conflictuale. Și nu mă refer la nivelul expresiei unde cuvîntul este uneori așezat în contexte șocante, cu rol de impact („mistrețul sălbatic / mă izgonește din realitate / și-n carnea mea nevinovată / înfige colți de fildeș"), ci la o opoziție sublacentă, între natura primitivă și civilizația modernă care falsifică esențele și învăluie în uitare adevărurile eterne: „Mama din veștede flori de morminte / plînge prin roua singurătății / și cuțitul ruginește în pîinea uscată / a zilelor fără odihnă / și mă întreb, dincolo de gratiile cerului / de ce mai iubim ciocîrlia / și pînă unde simțurile noastre / și pipăie veșnicia din adevăruri?" *(Nedumerire)*.

Cu o expresie consacrată în ultimul timp în critica noastră, se poate vorbi de un *expresionism țărănesc*, evident și într-un poem ca *Sorii pling*, unde se observă și influența blagiană din ciclurile sale expresioniste. Dacă violența eschatologică nu ne mai impresionează, în schimb, cîteva imagini se detașează prin îndrăzneala asociațiilor semantice și forța expresivă: „Din oase crucificate în legende / Urcă un prohod de cîrtițe / Păcurari la marginea nopții / Țes cu fire de nesomn / Covîltirul ciuruit de stele / Morții și-au încălzit respirația / cu lumînări topite pe cruci / Și cenușa lacrimilor de fecioare / Crește-n flori de piatră // Corbii urcînd deasupra furtunii / Învață mesaje cerești / Și pe crucea bisericii din sat / Închină crucul iertat de păcate // Popi galbeni vestesc în morminte: / „Pacea lumii e-n suflet / Viața se naște-n ziua a șaptea" / și sorii pling în ochi de cîrtițe" *(Sorii pling)*. Versurile degajă o atmosferă de stranie și tragică singurătate, un peisaj redus la cîteva repere în care existența se confruntă permanent cu măștile morții.

O altă ipostază a poeziei sale, mai puțin substanțială, este aceea a experienței sociale, asimilată, în orice caz, ciudat, în maniera lui Bacovia din *Scîntei galbene* sau *Stanțe burgheze*. Un profetism minor cu nuanțe sociale, în tonuri discursive: „Perdelele galbene ale toamnei / luminează Logica acestui veac exploziv // printre arbori de uraniu și flori laser, / în zăpada copilăriei șerpuiește / sîngele florilor sălbatice, / ucise din necesitate // rîul curge-n amurg / tremurătoare trecere / ideile au flăcări de nepătruns (...)" *(Altceva)*. Chiar și titlul are rezonanțe bacoviene, precum și metafore de genul: „fanfare de aramă cîntă / un recviem pentru mine" sau „și-n parcuri sociale pe băncile nou-vopsite / îngălbenesc ziarele de ieri". Deși contradictoriu din punct de vedere tematic și inegal valoric, Aurel M. Buricea este, desigur, un poet care promite.

Paul Dugneanu

*) *Aurel M. Buricea: „Sarea neagră a nopților"*, Editura „Dacia", 1979

O precizare

● Într-o viață literară agitată mai degrabă de polemici decît de atitudini publicistice, ostilitatea manifestată a lui N. Manolescu față de cărțile mele și față de persoana subsemnatului este unul din puținele fenomene care-mi produc o reală plăcere. Cred însă că eroinele sale ar deveni mai eficace dacă subsolul critic ar fi atent la textele pe care le comentează și la interpretarea lor. Fac această precizare din pur egoism, bucurîndu-mă oricînd de orice rînduțe literară la adresa mea, cu condiția să conțină măcar pumnul „sare" adevărată. Iată, în cronica la volumul lui Adrian Păunescu **Sub semnul întrebării**, ar fi putut să observe, în ordinea faptelor, că am pornit întrebările și am răspuns în scris, deci nu puteam fi mai „lăsat" să mă laud în voie și nici să fiu „întrerupt și adus la realitate" prin intervenții ale poetului pe care binevoia să-mi sobolite opiniile. Cît privește „lauda de sine", cum i-aș spune eu însumi — mă gîndesc de ce nu la în considerare N. Manolescu și contextul în care scriam, ca să nu mai menționez împrejurarea că mă adresam unui interlocutor ce asistase la realitățile evocate, că era „martorul" meu, tar întrebările sale mă incitau, de fapt, să mă apăr. Ca să zic așa, mă exprimam într-un „cod" accesibil oricărui cititor, și e păcat să rămînă criticul în afara lui, mai ales cînd îi cere un efort minim de înțelegere, nimic mai mult decît cunoașterea ABC-ului literar. Înscenarea „trufiei" mele a fost un joc al tinereții, care mi-a plăcut și el, după cum astăzi mă delectează orbirea adversarilor imprudenți. Vorba lui... Heliade, în legătură cu un preopinent la fel de plin de umor ca N. Manolescu: „Dumnezeu să-l ierte!" Mai cu grijă, iubite critic, mai citiți o dată! Altfel va fi greu din simplu circotaș să deveniți un adevărat spadasin!

Aurel-Dragoș Munteanu

OBIECTIVITATEA INSTRUMENTELOR DE LUCRU

LITERATURA ROMÂNĂ DE LA ORIGINI PÎNĂ LA 1900

Între numeroasele lucrări de sinteză apărute în ultimii ani, bune și foarte bune, **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900**, pe care un colectiv de cercetători din Iași îl publică la Editura Academiei, este un adevărat eveniment. Timp de opt sau nouă ani, cei șaisprezece cercetători care au avut buna idee de a începe această lucrare, au avut și tăria de a o continua și duce la capăt, investind în ea pricepere, multă muncă și nu puțină abnegație, sacrificîndu-și probabil fiecare cîte ceva din proiectele personale în favoarea celui comun, a cărui reușită îndreptățește însă pe deplin toate așteptările; pe de altă parte, nu pot să nu observ că acești excelenți cercetători au avut parte și de înțelegerea și sprijinul celor care — să mi se ierte termenul — le-au **permis** să ducă la bun sfîrșit o asemenea operă, investind la rîndul lor timp și încredere într-un colectiv care dovedește acum că le merita pe amîndouă. Ca întotdeauna, construcțiile ambițioase au la bază investiții pe măsură.

În aproape o mie de pagini format mare sînt strînse toate — sau aproape toate — informațiile esențiale despre scriitorii români, mari și mici, despre publiciști, traducători, copiști ai vechilor manuscrise, despre reviste, cenacluri, asociații literare, într-un cuvînt toată informația referitoare la patru secole de literatură română, adică — după socoteala prezentată în **Prefață** — la 731 autori și 477 instituții, publicații etc. Mai mult, dicționarul nu face doar operă de informare bio-bibliografică, ceea ce, bine făcut, era încă destul, ci și o descriere istorico-literară a operelor, o prezentare sobră dar nu lipsită de personalitate a contribuției fiecărui scriitor la ansamblul literaturii noastre, avînd adică în vedere nu numai valoarea ei estetică absolută, ci și pe cea relativă, cea determinată de contextul epocii și al evoluției genului, temei, stilului respectiv. În articolele substanțiale, a căror amploare nu răspunde numai cantității de documentație existentă, ci și unei ierarhii valorice implicate, autorii examinează nu numai fenomenele (scriitorii, operele, viața literară în ansamblu), ci și istoria devenirii lor, punctele de vedere fiind conjugate într-o sinteză sobră, echilibrată, riguroasă. Remarcabilă operă de sinteză colectivă. **Dicționarul** pune, cred, o piatră de hotar în dezvoltarea istoriei noastre literare și va elibera de acum înainte multe cărți și mulți autori de obsesia „erudiției" oferind, dacă nu tot, cel puțin o bună parte din acel fundament documentar pe care l-au visat atîția istorici ai literaturii noastre, începînd cu Cipariu și terminînd cu G. Călinescu.

Trebuie spus de la început că documentația lucrării este impresionantă; autorii au compulsat toate sursele, bibliografii, colecții de documente, revistele, au citit operele despre care scriu, fie cît de obscure, au văzut manuscrisele, au meditat asupra problemelor controversate. Rezultatul este, desigur, spectaculos. **Dicționarul** oferind o gamă largă de corecturi, unele importante, la bagajul de cunoștințe care trece în mod curent dintr-o sinteză în alta. Iată numai, în privința datei de naștere a unor poeți minori din secolul trecut, asemenea corecturi: D. Scavinschi nu s-a născut prin 1806, cum afirmase Costache Negruzzi, ci pe la 1795 zic autorii, bazîndu-se pe un articol al lui Iacob Negruzzi, în care sînt amintite poezii datate de „Daniil cel trist și mic" la 1817, Enache Gane s-a născut la 30 nov. 1787, cum apare într-un stat de funcțiuni al poetului publicat de A. Gorovei în monografia orașului Fălticeni ș.a.m.d. Foarte puține lucrări se pot adăuga informației de o bogăție remarcabilă a **Dicționarului**, și în general lucruri foarte mărunte. La Gavril Uric de pildă, s-au semnalat în ultimul timp manuscrise mai vechi decît cele din perioada 1424—1449 indicată aici, respectiv din 1413 (cf. Radu Constantinescu, **Texte românești în arhive străine**, București, 1977), la iluministul minor N. Horga-Popovici nu se folosește un studiu important (E. Arădeanul, **Informații noi cu privire la viața și activitatea lui N. Horga-Popovici, în Mitr. Banatului**, 1977)), la iluministul minor N. Horga-Popovici rea sa din **Halima**, nu se remarcă existența unui capitol original, despre viața lui Gh. Lazăr semnalată de M. Naht în **Limbă și literatură**, XX, 1969, la N. Tincu-Velia nu se înregistrează apariția volumului **Cele șapte virtuți**, Brașov, 1847, ale cărui șapte disertații, traduse din germană de altfel, sînt importante pentru că autorul le opune „ca antiteză la cele șeapte păcate de căpetenie", adică **Les sept pechés capitaux** al lui Eugene Sue, care începuseră să apară în **Le Constitutionnel** în același an etc. Mai important este că un autor esențial pentru epoca de la sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor, Nicolae Milescu, este tratat după surse insuficiente, incomplete, și imaginea care rezultă este nesatisfăcătoare. Autorul acceptă fără rezerve de pildă vechea supoziție că Milescu ar fi învățat la Școala Patriarhiei din Constantinopole, sau că ar fi tradus o legendă bizantină, venită în Moldova odată cu o icoană miraculoasă etc., fantezie spulberată încă acum două decenii, cu o strălucitoare argumentație, de Al. Elian (în vol. **Cultura moldovenească în epoca lui Ștefan cel Mare**, București, 1957), nu ia însă în discuție ipoteza lui Iorga, după care lui Milescu i-ar aparține o scurtă istorie a sultanilor otomani și, necunoscînd bibliografia străină și textele publicate în ultimii ani, nu poate comenta lucrările sale scrise după plecarea din țară, foarte interesante pentru formația sa erudită și, pînă la un punct, clasică; în felul acesta, îi scapă și informația — care mi se pare revelatoare — că Milescu a călătorit în Italia. Sînt, pe alocuri, și mici contradicții; în articolul consacrat cărții populare **Halima** (p. 423) se spune că Gorjan a revăzut traducerea sa „după originalul grec", în timp ce cu cîteva pagini înainte, la Gherasim Gorjan, alt autor credea că **traducerea sa e făcută „prin intermediul limbii franceze"** (p. 407). S-ar putea discuta puțin și despre lista de autori înregistrați în **Dicționar**, extrem de cuprinzătoare (aici este, de altfel, unul din marile lui merite), dar care putea fi încă lărgită. Dacă, de pildă, **beneficiază** de articole monografice cronicari **ipotetici**, ca Vasile Dămian sau Teodosie Dubău, ar fi putut figura și mai nou „descoperitul" Sava ieromonahul (cf. D. Velciu în **Revista de istorie**, 1974, nr. 2 și 1975, nr. 3); sau, dacă apar aici literatori sporadici ca Zulnia Iorga, P. Gusty, memorialiști ajunși involuntar în literatură, ca Gr. Lăcusteanu, sau cu totul obscuri, ca Elena Hartulari, li s-ar fi cuvenit un loc modest și altora din aceeași categorie, Ștefan Scarlat Dăscălescu, descoperit de Iorga (el e numai menționat în articolul consacrat fiului său, poetul Dimitri Dăscălescu), D. Ghițescu, ale cărui memorii au fost publicate de Xenopol în 1910, sau vechiul pașoptist Al. Christofi, autorul a două volumașe de memorii apărute în 1892 și 1897. Dar, evident, toate aceste observații nu fac, prin caracterul lor cu totul special, decît să pună mai bine în lumină valoarea de ansamblu a întregului, să sublinieze, prin contrast, imensul teritoriu acoperit de informația **Dicționarului**, față de porțiuni atît de mici, și de modeste, rămase în umbră.

Dincolo de aceste mărunțișuri, interesant este cum sînt prezentați aici marii scriitori, felul în care informația abundentă, dar rămasă în limitele unei expuneri obiective, contribuie la configurarea unui profil preponderent documentar al scriitorilor care au marcat cu puternica lor personalitate dezvoltarea literaturii române. Evident, autorii nu intenționează să concureze nici bibliografiile, nici monografiile interpretative care, în acest domeniu, nu lipsesc. Ei își propun să reconstituie, în amănuntele ei esențiale, biografia scriitorului respectiv, după care procedează la o descriere sistematică a operei, înregistrînd temele ei majore, principalele influențe suferite, atitudinile politice implicate în text, procedeele artistice caracteristice. Desigur, tabloul care rezultă nu este nici nou, nici foarte sintetic, căci examinarea laborioasă a tuturor acestor capitole fragmentează unitatea interioară a operei (sub acest raport, multe profiluri din dicționarul lui M. Zaciu sînt superioare celor de aici, și mă gîndesc mai ales la acel revelator Heliade-Rădulescu); însă autorii nu și-au propus să ofere modele structurale ale operei acestor mari scriitori, ceea ce implică întotdeauna un larg coeficient de „creație", o interpretare personală care adesea depășește datele stricte ale textului, ci mici monografii care să expună „etapele evoluției, ideile estetice, trăsăturile care definesc individualitatea și valoarea operei" (**Prefață**, p. V). Astfel delimitată, metodic și conștiincios îndeplinită, prezentarea scriitorilor fundamentali ai literaturii noastre (lagrată întotdeauna în lucrări informative pentru că aceștia sînt mari tocmai prin ceea ce depășește stricta documentare) oferă specialistului, ca numai istoricului literar, ci și criticului, profesorului de literatură sau chiar consumatorului de literatură, un necesar și valoros **aide-mémoire** al muncii sale cotidiene, sistematic, practic și într-o totul demn de încredere în privința informației. Știind bine ce înseamnă munca la un dicționar de acest gen, nu pot să nu elogiez fără rezerve realizarea acestei valoroase sinteze de istorie literară [1]) care deocamdată cota înaltă a posibilităților cercetării noastre de azi, stadiul matur al dezvoltării unei discipline de la care sîntem îndreptățiți să așteptăm marile opere care să ne reprezinte.

Mircea Anghelescu

[1]) **Elaborată de I. Berda, C. Buzatu, L. Cireș, I. Ciubotaru, S. Crețu, G. Drăgoi, F. Faifer, I. Lăzărescu, D. Mănucă, A. Simota, R. Șuiu, Al. Teodorescu, C. Teodorovici, M. Teodorovici, L. Volovici, R. Zăstroiu.**

DICȚIONAR DE LITERATURĂ ROMÂNĂ

Poate multora li se va părea straniu faptul că un editor care dă publicității un **Dicționar de literatură română**[1]) se străduiește să fie printre cei dintîi care scriu despre o asemenea operă. Dar, prin însuși faptul că există, acest dicționar reprezintă un eveniment deosebit în istoria culturii române. Prin obligațiile sale, un editor face parte dintre primii cititori a unei astfel de lucrări îndrăznețe de sinteză a istoriei creației literare din țara noastră. În același timp, editorul avînd un respect firesc pentru opiniile exprimate de autorii acestui dicționar, ca și pentru criteriile de selecție a scriitorilor consemnați în această operă, își poate păstra și el libertatea unor puncte de vedere privitoare la concepția și modul său de realizare.

Dorim, de asemenea, să-i avertizăm de la început pe cititori că **Dicționarul de literatură română**, publicat recent la Editura Univers este destinat cu precădere, în această versiune, publicului din țara noastră. Dar în versiunile străine, foarte numeroase, ce urmează să apară pe parcursul anilor următori, el va avea ca destinatari cititori din diferite țări, situate pe cele mai variate meridiane ale globului. Cititorii sînt astfel confruntați de la început cu o operă ce are caracterul unui test realizat asupra publicului din țara noastră. Noi ne propunem doar să deschidem o dezbatere menită să declanșeze opinii cît mai bogate, diverse și utile pe marginea acestei opere. Abia în urma colectării acestor puncte de vedere, specialiștii care au realizat **Dicționarul de literatură română** vor avea prilejul să reflecteze asupra modului de concepere a versiunilor străine.

Spuneam cu un alt prilej că a venit vremea cînd cititorii din țara noastră asistă la realizarea unei etape de eflorescență a dicționarelor în cultura română. Această etapă este semnul bun al unui timp plin și calm, cînd specialiștii își pot îngădui, fără nici un fel de prejudecăți conjuncturale, să mediteze asupra devenirii literaturii române, ca și asupra operelor unor scriitori din această arie de cultură, unde oamenii de litere și-au conceput creația în limbile lor materne.

Un asemenea dicționar nu reprezintă doar un act cultural de informare. El se constituie, în același timp, ca o tentativă de **re-situare** continuă a valorilor, examinate în devenirea lor istorică, de la cele mai vechi mărturii în limba română pînă la cărțile tinerilor scriitori, publicate în ultimii ani.

Rînd pe rînd, au apărut dicționare de psihologie, istoriografie, etnografie etc. Unele dintre acestea au încă vădite insuficiențe, fiindcă autorii care le realizează fac o adevărată operă de pionierat, uneori situîndu-se pe un teren absolut vid.

În spațiul literar, un început furtunos a venit din partea lui Marian Popa. El a publicat acel „faimos" **Dicționar de literatură română contemporană** (1971) supus unor dezbateri extrem de zgomotoase și acte de contestare de mare virulență. Fenomenul era firesc. El rezulta nu numai din deficiențele acestei prime versiuni, ci și din faptul că scriitorii contemporani se vedeau supuși pentru prima dată unei judecăți publice ce cîștiga adesea un ton polemic extrem de penetrant, prin luciditatea mecanismului ce caracterizează. Ediția revizuită și adăugită din 1977 este concepută într-un stil mult mai „posomorît", deși pare uneori să aducă nostalgia acelui mod juvenil de apreciere polemică a creației literare. Dar, de ce să ne ascundăm că **dicționarele literare**, ca și alte opere de informare de această natură, sînt concepute într-un stil cît mai neutral cu putință, iar abaterea de la acest principiu este în cazuri extreme de rare de bun augur. A urmat apoi micul dicționar de 130 **Scriitori români** (1978), coordonat de Mircea Zaciu, în colaborare cu M. Papahagi și A. Sasu. El se constituie ca o strălucită culegere de eseuri despre marii scriitori, spiritul parcimonios față de critici și istoricii literari fiind de domeniul evidenței evidente.

După ce au mai fost publicate unele dicționare despre scriitori greci și latini, ca și despre cei francezi, am trăit surpriza acelui **Dicționar cronologic al literaturii române** (1978), supus unor acte de contestare din diferite unghiuri de vedere, dar **ameliorabil**, după o revizuire structurală.

Actualul **Dicționar de literatură română** reprezintă, după toate aceste încercări, ei înșiși o operă de pionierat. Este adevărat că între timp a mai apărut un dicționar de literatură pînă la 1900, realizat de un colectiv de la Iași și publicat de Editura Academiei. Ela are un caracter exhaustiv. Despre această operă remarcabilă ne vom permite să scriem cu un alt prilej.

Cînd spunem că **Dicționarul de literatură română**, publicat de Editura Univers, are un caracter de pionierat ne gîndeam în primul rînd la faptul că reprezintă prima încercare de acest gen în care în 432 de pagini a fost realizată o selecție de opere și autori, de la începutul culturii noastre pînă astăzi. În cele 770 (circa) de titluri sînt astfel însumați autori din toate perioadele istoriei noastre literare, sînt caracterizate principalele curente din cultura română și este prezentată istoria celor mai semnificative reviste din trecut și prezent.

Mulți dintre autorii acestui dicționar adoptă un stil de expunere neutrală, descriptivă. Judecățile de valoare sînt rostite arareori în mod direct, cititorului rămînîndu-i libertatea să și le formuleze singur, ca o rezultantă a modului de prezentare și explicare a operelor.

În paginile relativ puține se cerea a fi condensat un uriaș material de informare, transmis într-o manieră cît mai succintă. Dar este firesc ca într-o asemenea operă de sinteză, concepută de mai mulți specialiști cu o personalitate distinctă, enunțurile să poarte într-o mare măsură marca modului de a scrie și de a gîndi a fiecărui autor. Caracteristica aceasta rezultă și din faptul că, atît cît a fost cu putință, autorii dicționarului au scris despre acei oameni de litere, curente și reviste, care au intrat de multă vreme în sfera lor de preocupare.

Oricine poate distinge spiritul analitic și disociativ, pînă la cele mai fine nuanțe, prezent în articolele lui Eugen Simion, năzuințe de esențializare însoțită de o anumită culoare a timbrului specific, evidentă în articolele semnate de Florin Manolescu, rigoarea enunțurilor lui Paul Cornea, Dan Simonescu, Dim. Păcurariu, Elena Zaharia-Filipaș, Pompiliu Marcea, I.V. Șerban, concentrarea demonstrației despre scriitori de limbă germană din articolele semnate de Popa Marian, subtilitatea discretă a micului discurs critic, cultivat de Valentina Maria-Curticeanu etc.

Privite din cele două unghiuri extreme, articolele din acest dicționar se situează, pe un anumit plan, între enunțul elegant, penetrant, ilustrativ, succint și maniera pur descriptivă, neconcludentă, subminată de o oarecare platitudine. Fenomenul de aplatizare a textului nu este însă prezent doar în această operă. El este întîlnit în atîtea dicționare din întreaga lume. Frecvența lui prea mare poate trezi totuși o anumită neliniște.

Și, fiindcă am ajuns la această constatare, trebuie să consemnăm faptul că, trecînd peste cîteva fericite excepții, coeficientul cel mai mare de platitudine apare mai cu seamă în articolele consacrate criticilor și istoricilor literari. Lectura acestor articole lasă impresia că criticii care scriu despre confrații lor ar avea un anumit complex de inferioritate în raport cu scriitorii care abordează alte genuri de creație. Este adevărat că în acest dicționar figurează mult mai mulți critici și istorici literari decît în alte scrieri de această natură, publicate în cultura română. Dar în cele mai multe cazuri, caracterizarea lor este puțin concludentă și lipsită de acel suport teoretic prin care s-ar fi putut defini demersul lor personal spre opera literară. Dealtfel pînă și **fotografiile** criticilor sînt mult mai puține, în comparație cu ceilalți scriitori.

De aceea, poate a venit timpul să fie elaborat un **dicționar de critică și istorie literară**.

Dacă scriitorii sînt integrați, în cele mai multe cazuri, în mod sistematic în curentele literare cărora le aparțin, dacă modul de caracterizare a unor curente literare este amplu și elocvent, apariția unor concepte în viața noastră literară, cum sînt acelea de clasicism, romantism etc., ca și circulația lor în dezbaterile polemice, nu sînt înregistrate decît sporadic. Supun, de asemenea, discuției constatarea că anumite școli literare ca **naturalismul** sau **suprarealismul** nu sînt încă

Constantin Berdilă: „Frumusețea sportului" (Proiect de mozaic pentru Sala sporturilor Oneși, jud. Bacău)

generate în acest dicționar, deși au avut un notabil ecou în cultura noastră. Consemnarea **avangardei** ca fenomen global, integrator de diferite direcții și stiluri, nu ni se pare că poate sugera caracterizarea autonomă a fenomenului suprarealist românesc.

Constatăm, de asemenea, că nici acest **dicționar selectiv**, menit să însumeze anumite valori înscrise într-o axiologie europeană, nu este lipsit de ființa unei **contemporaneități**. Ei ar putea figura, după părerea noastră, într-o altă operă de proporții mai mari. În schimb, unii scriitori contemporani ca Grigore Hagiu, Marius Robescu, Iosif Naghiu, Paul Cornelru Chitic, Leonida Teodorescu, Dana Dumitriu, ca și alții pe care nu-i mai amintim, nu figurează în această primă versiune.

Privit dintr-un alt unghi de vedere, **Dicționarul de literatură română** rămîne, de asemenea, tributar unor prejudecăți, existente și în alte opere străine de acest gen. Unii **autori vechi**, dar de valoare redusă, chiar dacă sînt judecați dintr-o perspectivă istorică, beneficiază de un spațiu prea mare, în comparație cu alți scriitori de valoare din timpuri mai apropiate.

Dar trebuie să precizez că cele cîteva observații și sugestii pe care le-am formulat nu sînt de natură să umbrească valoarea acestei opere remarcabile, realizată de specialiști cu o experiență îndelungată în arta scrisului.

Dicționarul de literatură română reprezintă un instrument util de lucru, destinat unui public foarte larg. Sugestiile noastre au doar rostul a declanșa o discuție mai amplă pe marginea lui, menită să ducă la o ameliorare sensibilă a versiunilor străine. În aceste versiuni vor putea figura și alți autori, așa cum vor putea să dispară alții.

Nădăjduim, de asemenea, că și condițiile grafice și materiale în care vor fi realizate versiunile străine să fie de o calitate mult mai bună.

Romul Munteanu

[1]) **Editura „Univers", 1978. Coordonator: Dim. Păcurariu. Colectiv de realizare: Paul Cornea, Florin Manolescu, Pompiliu Marcea, Valentina Marin-Curticeanu, Dumitru Micu, Dim. Păcurariu, Al. Pezderka, Marian Popa, Eugen Simion, Dan Simonescu, I. V. Șerban, Elena Zaharia-Filipaș.**

O CARTE ÎN PREMIERĂ

În seria Dicționarelor Albatros a fost lansat de curînd **Dicționarul de etnologie**, lucrare ce se impune interesului general și al specialiștilor prin cîteva performanțe datorate competenței și vastei experiențe a etnologului și antropologului Romulus Vulcănescu. Beneficiem astfel de prima lucrare de acest gen în limba română și, din cîte cunoaștem, prima în zona mai largă a statelor socialiste, fapt cu atît mai însemnat cu cît cercetarea etnologică de la noi are tradiții de notorietate internațională. De altfel, concepția, structura și sistematica prezentării componentelor dicționarului îi asigură acestuia un circuit asemenea tradiției.

Fiind proiectat în principal ca un instrument de lucru, dicționarul este structurat bipartit, permițînd tratarea relativ independentă a termenilor și, respectiv, a personalităților. Procedeul a făcut posibilă prezentarea problematizată a conceptelor-cheie, adaptarea terminologiei la cerințele accesibilității și controlului polisemiei (inerentă domeniului), înglobarea celor mai recente aspecte semantice dezbătute în actualitatea științifică. La rîndul lor, personalitățile sînt seriate dată fiind calitatea lor de etnologi sau de specialiști (etnografi, folcloriști, psihologi, sociologi etc.) manifestînd tendința de asimilare a exigențelor explicației de tip etnologic. Este limpede că alte categorii de reprezentanți (ca, de pildă, practicieni, creatori de artă populară) sînt neglijate cel puțin pînă la o a doua ediție lărgită a dicționarului.

Caracterul selectiv al lucrării se relevă mai ales pe linia concepției și viziunii epistemologice asupra cărora vom insista în două din punctele ce ne-au atras atenția în mod deosebit. Mai întîi se impune ingeniozitatea autorului în a rezolva problema raportului dintre selectivitate, decurgînd dintr-o concepție fundamentală unitară, marcată de epistemologia modernă și, de cealaltă parte, intenția legitimă de a cuprinde cît mai multe domenii conexe (istorică, ramuri ale geografiei). Soluția a constat în a extinde volumul disciplinelor pînă la limitele permisibile formulării unor obiective de studiu de maximă generalitate (și cuprindere, implicit) relevîndu-se astfel viziunea interdisciplinară corespunzătoare însăși vocației etnologiei. În sens invers, în pofida reduselor proporții ale dicționarului, principalele discipline conexe se regăsesc și sub forma tuturor termenilor și subdomeniilor ce au proliferat prin diferențiere metodologică sau din rațiuni practice, aplicative.

Perspectiva integratoare amintită (în măsura în care poate fi adecvată aprecierii unui dicționar) este reperabilă la nivelul teoriilor generale (temă și dezvoltări fundamentale), la cel al raporturilor și al raporturilor de transferurilor dintre acestea. Etnologia este în acest sens [illegible] raporturile antropologie-etnologie, problemele de conținut ale preocupărilor de diverse orientări.

Un al doilea palier de interes îl constituie dublul [illegible] către specialiști și către marele [illegible] realizat prin gradul de sciențizare (prezența unor termeni cu cel de model, interdisciplină etc.) și [illegible] dominantei umaniste și naționale (susținută de specificitatea domeniului), prin eleganța, consistența și accesibilitatea [illegible] și nu în ultimul rînd, prin calitatea selectării termenilor și mai ales a personalităților. Marile sau micile „absențe" se prezintă la a fi apreciate în contextul valorificării critice a tradițiilor disciplinei prin intermediul reprezentanților ei, valorificare în privința căreia Romulus Vulcănescu își explicitează criteriile în prefață astfel încît legitimarea lor și din alte unghiuri ce valorizare nu ar corespunde intențiilor autorului.

Discutabilă ni se pare mai curînd lipsa de specificitate, inexactitatea de particularizare a unora din termenii desemnînd metode utilizate în cercetarea etnologică și etnografică, dar vehiculate și în alte discipline sociale — de exemplu, metoda panel, metoda modelării —, unele distincții insuficient precizate — științe fundamentale vs. științe aplicative, științe vs. discipline. Sînt remarcî formulate de pe poziții posibilelor utilizări ale dicționarului de către specialiști din zonele literaturii și artei, istoriei, psiho-sociologiei etc., și care țin mai mult de litera și nu de spiritul tratării ce ne apare pertinent și adecvat scopului urmărit. Acesta, la rîndul lui, preponderent informativ, ne apare ca perfect justificat, necesar în contextul emancipării etnologiei de sub tutela filosofiei sociale și a culturii, al implicării ei ideologice și al îmbogățirii literaturii de specialitate din ultimii ani cu contribuții de certă valoare.

M. Lunca

FOLCLORIȘTI ROMÂNI

Parcă în nici una din disciplinele științei cultivate la noi documentarea nu este mai dificilă ca în folcloristică. Nu pentru că acestei probleme nu i s-ar fi acordat, de-a lungul anilor, atenția cuvenită sau nu s-ar fi făcut eforturile corespunzătoare, ci pentru că specificul însuși al disciplinei a făcut ca să se publice un material uriaș, cu mult mai mare decît în orice ramură culturală și ca la această activitate să participe un număr extrem de mare de amatori și de diletanți. Profesiunea de folclorist a apărut foarte tîrziu, iar rădăcinile ei trebuie căutate în afara profesiei așa cum se înțelegea astăzi. Au cules și publicat folclor: țărani, elevi, învățători, alți cărturari ai satelor, oameni care nu aveau o pregătire specială în acest domeniu, dar erau animați de dragoste de popor și de ideea afirmării naționalității noastre în perioada formării statului român modern.

Cum în trecut nu s-au alcătuit anuare pe profesii, dicționare de oameni și opere, bibliografii integrale, viața acestor oameni ne este adesea cu totul necunoscută și numai cu foarte mare greutate se mai pot dobîndi informații despre unul sau altul. Nici problema contemporanilor, oricît ar părea de simplă, n-a fost mai ușor de rezolvat. Numai extraordinara perseverență și tenacitate a autorilor a putut pune la un loc, într-un sistem coerent, atîtea date risipite și neunitare, eliminînd contradicțiile, scoțînd la lumină atîtea necunoscute, controlînd veracitatea faptelor. Și pentru că J.D. Bernal a avut dreptate cînd spunea că în epoca noastră trăiesc mai mulți cercetători decît au trăit de la începutul umanității pînă astăzi, notăm că în lucrarea despre care vorbim *) proporția contemporanilor depășește, după o apreciere sumară, treizeci și cinci la sută.

Fiecare din cei doi autori semnează articolele pe care le-a întocmit. Procedeul, foarte corect în sine, scoate în evidență participarea cantitativ inegală a celor doi autori. Astfel, Iordan Datcu a întocmit 236 articole, iar S.C. Stroescu 108, deci mai puțin de o treime, față de total. Cinci articole au fost realizate în colaborare. În ce privește contribuția calitativă, sîntem din nou în situația de a consemna valoarea superioară a articolelor semnate de Iordan Datcu, pentru că le-a lucrat pe cele mai grele (personalitățile reprezentative), și a lucrat cu mai multă scrupulozitate științifică, „cu o răceală demnă, cu inalterabilă imparțialitate și cu dragoste întreagă de adevăr", calități pe care încă de pe vremuri le cerea I.L. Caragiale unor asemenea lucrări. De asemenea Iordan Datcu a făcut și unele descoperiri bibliografice, aflînd publicații despre care nu se știa dacă au apărut sau nu. Așa este cazul, între altele, cu volumul al doilea din *Muza Someșană* a lui Iuliu Bugnariu aflat astăzi într-un singur exemplar la Biblioteca „Astra" din Sibiu. Tot Iordan Datcu a descoperit și opera lui Aurel Filimon, culegător complet necunoscut pînă azi, chiar în cercurile de specialiști. Culegerea sa de folclor maramureșean e contemporană cu aceea a lui I. Bîrlea și a lui B. Bartok și publicarea ei ar reprezenta desigur o completare a cunoștințelor noastre despre acea regiune și acea epocă.

În ceea ce privește caracterizarea operei acestor înaintași, trebuie să cumpănim judecățile noastre cu alt cîntar decît în alte domenii de cercetare. Lor le datorăm cea mai mare parte a cunoștințelor noastre și nu trebuie să-i condamnăm pentru caracterul empiric, nesistematic sau neștiințific al contribuției lor, pentru că n-au avut cunoștințele noastre de astăzi. Desigur, nu putem prelua totul, fără spirit critic, dar trebuie, mereu, să-i înțelegem în contextul epocii lor. Unii dintre ei au avut chiar de suferit pentru activitatea lor. În dicționar este pomenit în acest sens Emilian Novacoviciu, dar în aceeași situație au fost și A.T. Bogdan, T.T. Burada.

Autorii s-au servit — în comentarea operei celor incluși în dicționar — de cele două istorii ale folcloristicii apărute pînă acum (Gh. Vrabie și Ov. Bîrlea), precum și de o serie de studii ce s-au întocmit în anii din urmă, însă autorii au făcut și numeroase caracterizări proprii, de cele mai multe ori pertinente, cu măsură și respect. De o severitate excesivă s-a dovedit, în unele cazuri, S. C. Stroescu, care la Antemireanu, spre exemplu, scrie că activitatea acestuia este „lipsită de interes științific și de valoare literară". Atunci pentru ce îl mai include în dicționar? De asemenea, autoarea scrie că Gh. Crăciunescu a murit în anul 1894, dar că a colaborat la revista „Ghilușul", care a apărut abia în anii 1912—1914.

Cu toată scrupulozitatea de care au dat dovadă autorii, s-au strecurat și două lipsuri. Iucru dealtfel firesc. Semnalăm astfel lipsa lui Dimitrie Dan și G. T. Ticulescu-Varone. Primul a aflat etimologia refrenului „ler" al colindelor românești, după două sute de ani de orbecăială și fantezie a unora ce și-au spus cuvîntul în această problemă. Al doilea, Niculescu-Varone, a obținut un premiu al Academiei Române.

Evident, lucrarea poate să mai aibă și alte omisiuni, însă ea este fără îndoială un excelent început, iar omisiunile pot fi remediate la o a doua ediție, foarte necesară. Volumul cuprinde, dealtfel, un capitol „Addenda" și un altul de „Întregiri biobibliografice", ceea ce arată că autorii au vrut să cuprindă informațiile ce le-au parvenit pînă cînd lucrarea a intrat în tipar. Cartea mai beneficiază de un indice onomastic, întocmit de G. Pienescu, care permite o cît mai rapidă și mai practică utilizare a dicționarului așa încît cartea își va îndeplini rolul științific. Rod al unei îndelungate munci pline de abnegație și seriozitate, *Dicționarul folcloriștilor* este, fără îndoială, o carte ce nu poate lipsi din biblioteca nici unui specialist, a nici unui om de cultură.

Adrian Fochi

*) **Iordan Datcu — S. C. Stroescu: „Dicționarul folcloriștilor români — Folclorul literar românesc". Cu prefață de Ovidiu Bîrlea, Editura științifică și enciclopedică, 1979.**

franz storch

rămîne cartea cu peceți

viitoarele timpuri
nu le clădești
pe adevărul
mai multor trecuturi

nu le clădești
pe adevărul
prezentului
despre trecut

iar adevărul
despre viitor
rămîne o carte
cu șapte peceți

repetă gîndul copacului

vecinii cu fețe-nverzite
securii
focului
furtunii
putreziri
căzuți jertfă
sau uscați în el
în dreapta tăcere
meditînd la alte păduri
devenite demult gazete
îngălbenite
colectate
și din nou
topite
vălțuite
în coli noi
în ziare noi
în știri noi
în care paznicii mediului înconjurător
repetă gîndul copacului
meditînd la vecinii
cu fețe-nverzite
căzuți în atemporalitatea
uitării

poate pentru multe toamne

urmez liniile vieții
cum xerografiază toamna
orice frunză căzătoare

dar pe nici una
desenul minții mele
nu-i inscris

deci mi-e îngăduit
din nou la unul
să mai cumpăr cîndvatele desene

deci mi-e îngăduit
să mai fac planuri
și pentru alta zi sălbatică

și poate pentru multe multe toamne

fluieră vrăbiile reci

amintirile ies pe seară
ca altădată demult

fluieră vrăbiile reci
tecnii de pe alte meleaguri

deschid iar cartea
vreau să citesc

ceva ce stau dinainte
dar nu mai sînt filele

celor cincizeci de ani
cu care am făcut focul

În românește de Nora Iuga

---

anais nersesian

Gînditorul de la Hamangia

— Desprinde-mă din coji de întuneric
ca pe un fruct,
duh sacru între soare-răsare
și soare-apune.
Din zodia pietrei de silex mă scoate
luminii redă-mă, purificată minune,
mesaj de viață și pace
a unor nestîrșite generații.
Împlinește-mi rostul în tăcere cuprins,
tă-mă echilibrul mișcării în spații,
osia pe care suie-n pulsații
sîngele acestui pămînt
niciodată învins.

Mai treci uneori

Mai treci uneori prin orașul știut ?
Ce alb îți e părul, trupul ce subțire...
Unde e locul în care-ai zăcut
legat în o stelelor fire ?
Cine te-a învins
și pe cine-ai învins ?
Dă-mi voie s-ating zalea ta de sudoare.
De cînd duci în tolba uscată de colb
moartă, o pasăre călătoare ?
De cînd porți rana luminii pe umăr
și tăietură de fulger
de cînd parți pe gură ?
De cînd în craterul ochilor stinși
sînt ape ce nu restituie
vreo figură ?
În ce popas al drumului lung
m-ai pierdut ?
Mai treci uneori prin orașul știut ?

De-a pururi primăvară

O, rămîi la rădăcina plailor
să reapari
cînd mai puțin gîndesc la tine.
Un semn frumos să-mi faci
pe tîmpla stîngă,
nicicînd să nu mă îmbolnăvesc
de rușine.
Timpul cuvintelor
să nu mă măsoare vreodată,
cearcănul ochilor
să te cuprindă-n lumină solară.
Trupul biciuit de spaima veghei
trecînd prin cîntec
să nu fie mai doară.
Să renaști mereu
sub aceeași mîngîiere a ierbii,
să stingi în mereu înnoi
orice perfidă resemnare.
Puterea să-mi dai
de a trece proguri de ceață
să nu mă înstrăinez
de lumina ascunsă-n izvoare.
Știndu-te așa să te caut mereu
istovind drum după drum
din iarnă în vară.
Din seceta sîngelui
ce mă pradă de trag
să revii după ploi
iară și iară
și o cîntare de salcie
așa să fie, repetat,
cîntecul i-a fost dat
să nu moară.

Moment

Cu șalul acestei zăpezi
mă-nlăsar
în fiecare zi tremurînd.
Morile de vînt mă duc de mînă
cînd lovita sună tangentele soarelui
peste o colină dîncată de gînd
într-o piață albă din Orașul Lunii
unde preschimbate-n vise
rodii dulci se vînd
pe taraba verii ce va fi,
curînd.

---

nicolae țic

două speteze rupte, stătea o femeie la nici treizeci de ani, cu părul auriu, bogat, în bucle mari, aprins de un soare învăpăiat ; fața ei aproape ovală, cu ochii mari și nasul cîrn, trăda cumințenie, chiar sfiiciune ; era îmbrăcată modest, ca pentru călătorie cu mijloacele de transport în comun, însă cu mult gust, și rochia și pantofii punîndu-i în valoare nu numai formele, dar și feminitatea, aprecie Sava Petrache-Doi ; el stărui cu privirea mai ales asupra pantofilor, cam butucănoși, după cerințele modei, cu toc înalt și solid, și talpa groasă de două degete (ca niște bărcuțe, îi duse mintea), în perfect acord (din nou, o apreciere strict subiectivă) cu picioarul zdravăn, de femeie sănătoasă, care ține la drum lung (totuși, un picior suplu...) ; femeia citea dintr-o carte cu copertă neagră, pînzată, pe care numele autorului era scris cu litere mari, aurite : Gorki ! observă Sava Petrache-Doi, înainte chiar de a spune bună ziua. Ehe, Gorki, cum mi-a desfătat el copilăria și adolescența ! Jă compri, sînteți o pasionată a lecturii, și-ndată se prezentă, decent, fără să treacă în revistă mai vechile lui răspunderi în comuna, apoi în orașul Cringu. Simina Răchită se ridică, era aproape cît el de înaltă, femeie împlinită, ademenitoare, poate nestiind (era doar o presupunere), sau nevoind din bun simț, firește, să profite de darurile cu care o înzestrase natura : stînd în picioare, în fața lui, parcă se sfia să se-arate femeie, nu cumva el să intre la vreo bănuială, că se numără printre fișnețe. Fată de la țară, o intui Sava Petrache-Doi, la locul ei, cu măsură în toate, și cu un dram de înțelepciune pe deasupra. Era învățătoare-suplinitoare la școala elementară nr. 2. Din toamnă o încadrașeră aici și făcea zilnic naveta între Cringu și Cloșani, vreo douăzeci și doi de kilometri, păcat doar că autobuzele se stricau des, și erau zile cînd trebuia să vină cu auto-stopul. Și eu să nu știu nimic ! se amari Sava Petrache-Doi, gîndind la timpul trecut și pierdut. Dar Simina îi mărturisi, oarecum strengărește, plecînd privirea și zîmbind într-o parte, că ea îl știe, adesea l-a văzut prin oraș, iar în discuțiile ei de la școală, cu colegele de pe-aici, a venit vorba și de dînsul. Nu strecură însă nici o aluzie măgulitoare la adresa lui, poate tocmai pentru a-i menține trează curiozitatea. Să vedem, își zise Sava Petrache-Doi, trăgînd cu coada ochiului spre fereastra deschisă, de unde frate-său Anghel ar fi putut să-l repereze în orice moment, dacă nu cumva o și făcuse. Eu stau în perimetrul suspect, pe unde-s vilișoarele, zău așa, noi toți care-am ajuns s-avem căsuța noastră sîntem niște suspecți, după mintea ăstora, iliciți-inrăiți, pînă la proba contrarie — și-am dat o fugă prin părțile astea ca să-l văd pe frate-meu... Poate găsim o zi, cînd ești mai liberă, să punem și noi țara la cale. Ea se-nvoi în felul ei, strengărește. Sava Petrache-Doi, vrînd să-i spulbere bănuiala că ar fi un apucat, prins

Ilustrații de Horia Roșca

de farmecele și prospețimea ei, se gîndi să dea un sens mai grav unei eventuale întîlniri, într-un loc mai ferit : Dacă vrei să reziști printre ăștia de-aici, cu năvalurile lor, e nevoie de o inițiere, de o punere în temă. Cu-atît mai mult, cu cît ești doar o tînără și nevinovată suplinitoare.... Pînă la intrarea în bloc avea doar vreo douăzeci de pași : călca mai puțin apăsat decît îi era obiceiul, aruncînd ochiade spre fereastra de unde se bănuia urmărit, și abia stăpînindu-și dorința de a reveni la femeia ce-i ieșise în cale, întru desfătarea privirii, căci, își zise el, nu i

---

Stația

se-ntîmplă, nu-i este dat omului de rînd să-și întîlnească mulțumirea și împăcarea la tot pasul, iar zilele noastre se duc, și așa mai departe, o scurtă el, năpădit de alese, de ciudate simțiri, cu neputință de exprimat în grabă, în timp ce mai era nevoit și să se-ntrebe cum are să o scoată la capăt cu fratele său Anghel, și cu soția acestuia, cu Dumitra, dacă s-o nimeri să fie acasă (care amîndoi s-au cocoțat pe șapte mii de lei, și de-acolo, de sus, se uită la cei din jur). Îl incomodă dintru început că Anghel era desculț. Nu suferea năravul ăsta de țăran ajuns la bloc și stînd pe șapte mii de lei pe lună, care tot desculț umblă prin casă, ca pe vremea cînd locuia într-o încăpere cu ferestre cît palma și pămînt pe jos, ținînd papucii în vestiar, doar să vadă musafirii că-i are. Nu mai umbla, mă, desculț pe ciment, că dă reumatismul în tine ! îi zise lui Anghel cu o iritare prost ascunsă, încît omul își viri pe loc picioarele în papuci și mormăi ceva, în replică, nu prea încîntat că i se dau lecții cum să se poarte în casa lui. La un loc, zise Anghel, adunînd niște haine lăsate la întîmplare pe scaune, pe canapea, chiar și pe masă. El șterse apoi un scaun cu palma. Ia loc, repetă, de astă dată aproape îi porunci. Na, ce folos de șapte mii pe lună, dacă n-ați aflat ce-nseamnă un scaun tapisat și-un fotoliu ! îi evaluă, în gînd, Sava Petrache-Doi. Doamne ferește, îți cade o cărămidă în cap și te cureți înainte de-a cunoaște plăcerea asta

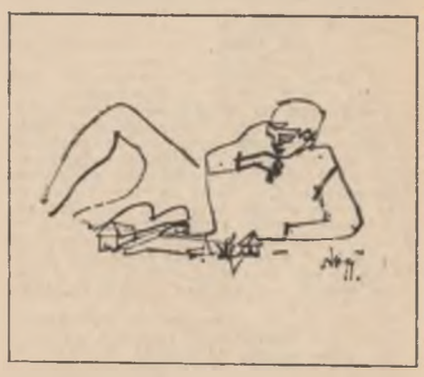

elementară pe care ți-o poate oferi un fotoliu cu arcuri solide, și niște perne moi, de te-afunzi în ele... Dumitra nu era acasă, nu era nici la uzină, nici la tîrgușleli, Dumitra plecase alaltăieri dimineață în Belgia cu o delegație de tehnicieni. Jă compri, făcu Sava Petrache-Doi, înnegurat : delegație oficială, clasa noastră muncitoare s-a pus pe călătorit, era și timpul. Și se duse la fereastră ; era singura lui salvare, singura lui mîngîiere în acea clipă : iată, am aici, în părculeț, o comoară, ar fi vrut să-i spună lui Anghel, stă cuminte pe o bancă și citește din Gorki. Ea e mulțumirea și împăcarea mea. Celelalte, cîte îmi spui tu, cîte îmi șoptesc alții și cîte mă încearcă mereu nu mai sînt decît zădărnicii. Discuția cu Anghel, spre care îl îndemnase nevasta, cerîndu-i să obțină dovezi de atașament față de familia lor, și umile plecăciuni în fața noului primar, de care se legase în văzul lumii, i se părea nu numai inutilă, dar și stînjenitoare prin obiectivul ei mărunt, meschin (de parc-am fi doi vecini care se luptă pentru niște speteze de gard). Era însă obligat să-i prezinte Magdalenei un raport :

— De ce nu te-ai făcut tu primar ? Văd că le pricepi pe toate, unde să bage gaz, pe cine să scoată la muncă patriotică, iar în privința demolațiilor — ce să mai zic ! ești un expert ! Cu unul ca tine, orașul Cringu intra direct în comunism, sau, cum zice taica Avram, ne punea Dumnezeu mîna în cap ! Anghele, mă, de cîte ori m-am uitat cam dintr-o parte la tine, tu îi fi crezut că glumesc. N-ai altă treabă ? N-ai nevastă, copii, nu-ți prieste unde te-au săltat ăștia, în toate comisiile, pînă sus, la județ ? Dai ordine primarului ; dai indicații unde și în cine să lovească mai întîi ; îl izbești pe taică-tău cu sete, numai să-ți lasă ție la socoteală. Crezi chiar că nu se văd interesele ?

— Dacă nici n-am încercat să le-ascund ? se-nveseli Anghel, hițindu-se cu un scaun descleiat, ce scîrțîia și se frămînta jalnic sub greutatea lui. Numai că interesele mele sînt și ale altora : în blocurile astea trei, date în folosință mai demult, cînd toate se făceau de-a-ndoaselea...

— ...că acuma, ce să zic, am atins perfecțiunea !

— ...în blocurile astea, reluă Anghel, înăsprit, locuiesc peste o sută de familii de muncitori cu mulți copii, și cu bătrîni, și cu neamuri, și-i greu, e tare greu să încălzești un bloc din ăsta cu lemne, e prăpăd, unde s-a mai pomenit așa ceva ? Grădinița de copii e tot cu lemne, două școli elementare la fel. Și-atunci, am zis să se tragă conducta la blocurile astea și la școli, iar voi, din cartierul de vile, să rămîneți pentru mai tîrziu, cînd s-o putea. E la mintea oricui că așa trebuie făcut, numai că primarul dă din colț în colț, dărîmă casele din lungul șoselei, lasă pe dinafară zeci de familii, în schimb se

---

teatru **t**

Autorii locali

Înregistrăm, și în ceea ce privește dramaturgia, o anumită „descentralizare". Dacă pînă nu demult principala furnizoare de texte pentru scenă era Capitala, asistăm, în timpul din urmă, la un aflux de condeie gravitînd în jurul teatrelor de provincie. Chestiunea este, cu siguranță, îmbucurătoare, mai ales la o primă citire a faptului ca atare, dar rămîne de văzut măsura în care acești autori locali pot purta, cu fruntea sus, calitatea de dramaturgi.

Iată, numai pe scena Teatrului dramatic din Brașov, în imediata deschidere a stagiunii, două premiere absolute : „Fluturii cenușii" de Emil Poenaru și „Ultima minune a lumii" de Dimitrie Roman și Alexandru Pop. În cazul ambelor texte și-au pus în joc semnăturile tineri regizori cu frumoasă reputație : Alexandru Tocilescu și, respectiv, Mircea Marin.

„Fluturii cenușii" punctează cadrul unei drame de familie. Este abordată, aproape juridic, adică în termeni justițiari, situația refacerii vieții. Autorul iscodește clanul Moraru dizolvat într-un anume fel prin accidentul ireparabil suferit de capul familiei, personaj despre care auzim unele lucruri, dar fără apariție la rampă. Spectacolul, derulat cinematografic, are alura unui episod posibil, cu scene pe care regizorul Alexandru Tocilescu le-a vrut chiar foarte veridice. Din păcate ies însă la iveală destule nesincronizări, tam-nesam luăm act și de o prezență ambiguă, o actriță sau o veleitară exaltată a acestei profesii, ca să nu mai vorbim de nervii mult prea întinși ai celor doi copii, de acum maturi, Sandu Moraru (conturat cam excentric de Nicolae Manolache) și Luminița Moraru (o fată urîtă și debusolată interpretată de Coca Bloos). Mai calmi, cu fior dramatic uneori, Mircea Andreescu (Paul Moraru) și Virginia Ițta Marcu (Ana Moraru, o soție refulată pe cît ne dă de înțeles textul).

„Ultima minune a lumii" de D. Roman și Alex. Pop este o concesie cu țărani ardeleni care amintește, ca modalitate, de comediile cu olteni ale lui Gh. Vlad. Și aici se insistă mult pe radiografierea realității, comicul fiind aproape în exclusivitate de replică, situația comică înghebinău-se greu. Lumea satului se vrea cît mai bogată, ca pentru un tablou fără cusur. Personajele : țărani cooperatori, navetiști, tractoriști, tehnicieni agricoli, semiorășeni, pompieri, ziariști. În primplan, visul lui Dănilă de a reedita grădinile suspendate (dar cu legume) ale Babilonului. Să nu ne surprindă cunoașterea unela dintre cele șapte minuni ale lumii vechi în acest sat ardelenesc, pentru că, aici, aflăm — în continuare — s-a citit și celebrul roman al lui Stendhal, „Roșu și negru" !

Regizorul Mircea Marin a pătruns amuzat în acest „babilon" ardelenesc, articulînd un spectacol pe măsură, jovial și colorat. Mulți dintre actori sînt și ei foarte veseli : E. Mihăilă Brașoveanu, Geta Grapă, Nicolae Manolache, Mircea Andreescu, Coca Bloos, Constanța Comănoiu (o moldoveancă „venetică"), Virginia Ițta Marcu, Nae Cristoloveanu (un oltean printre ardeleni), Zoe Maria Albani, Nicolae Albani și Flaviuș Constantinescu. O extragem din context pe Paula Ionescu care, renunțînd la ghidușii, izbutește un personaj plin de farmec, compus cu detașare.

Ermil Rădulescu

---

film **f**

Vechea Anglie

Față de starea incandescentă și alertă pe care o au majoritatea filmelor polițiste, filmul lui Don Sharp, 39 de trepte, aduce o plăcută relaxare, fără a renunța la detectivi, impostori, eroi fără vină, crime, atentate politice, spionaj. Scenariul este construit în „dulcele stil clasic" al romanelor polițiste englezești, cu personaje care par a-și schimba numai numele, nu și ticurile sau farmecul. Da data aceasta, un scenariu de Michael Robson, bazat pe romanul lui John Buchan, construit după tipic, asezonat cît trebuie cu humor fin, subțire, adesea insinuant. Uvertura de crime nu e palpitantă, în mod voit. Detectivul Scudder, un bătrînel simpatic, deține secretele lumii politice din 1914, atentate proiectate și mașinații subtile de culise internaționale — se pare că e vorba de un caz real. Le deține într-un carnețel cu coperți negre. Asasinarea lui produce urmărirea, celebra și eterna urmărire a filmelor de acest gen. Dar cît de reconfortantă în acest film, făcut sub semnul, sub marca **Old England**! După vitezele, virajele, accidentele ametitoare ale urmăririlor de astăzi, hăituirea victimei — Hannay, pe care întîmplarea îl face erou, e trepidantă din humor, splendidele exemplare pe patru roți ale epocii impresionînd prin frumusețea lor decorativă, nu prin viteză, avionul, prin noutatea lui pe cerul sub care fuga urmăritului este cea mai convingătoare și sigură de ciștig, căci Hannay, ca orice englez „care se respectă", cunoștea bine legile vînătorii, după cum afirmă. Peisajele sînt atît de atrăgătoare, filmările atît de iscusite în unghiuri și culoare (operator : Herbert Smith) încît devin o povară plăcută și nostalgică, ce atenuează palpitantul, căutat în alte asemenea filme. Acest film este o atmosferă, o atmosferă cu cărți poștale și embleme sigure : Big Ben, Londra Bridge, Westminster Bridge, castele cu fantome și Sir-i, proprietăți private cu partide de vînătoare, pete de culoare locală (fustițele scoțiene și interioarele elegante, cu nelipsitele canapele Chesterfield, cu nelipsitele măsuțe-bar, cu nelipsitele panoplii cu arme și trofee vînătorești), ținuta ușor rigidă a membrilor de club, vestimentarul, parcă întreg realizat în „Pure Scottish Wool". „Rolls-Roys, roți cu spițe albe, claxon-trompetă, ferestre fără geam, trenuri strălucitoare în lumină, sidefate, curate ca la muzeu, omnibuze supra-etajate, strident colorate, încărcate de reclamele arzătoractuale în 1914. Un film de reclamă turistică de prima calitate, dacă Anglia ar mai avea nevoie de reclamă turistică. Și un happy-ending ce ne forțează, cu humor și delicatețe, să credem că totul avea un rost. Mulți susțin că englezii știu, cel mai bine, să facă film, din orice. S-ar putea să fie adevărat. Toți tinerii ies entuziasmați de la acest film, care, dincolo de atmosferă, farmec cuceritor și antren polițist, este moralizator : învinge cel curat sufletește, cel ce-și iubește țara, cel curajos, isteț și intuitiv, descurcăreț, cu spiritul de sacrificiu purtat în buzunar, lejer, de folosit în orice eventualitate. Bogăția coloristică, puritatea imaginilor, belșugul de candoare, în ciuda tiparului atît de stabilit și atît de folosit, calda și inundanta ironie duloasă, în care se intrupează toate personajele și întreaga acțiune, fac din acest film „slăbuț" în coordonatele construcției filmice, un film deosebit de agreabil.

Corina Cristea

---

televiziune **tv**

Arhiva vieții cotidiene

● Alcătuind un emoționant documentar asupra manifestărilor prilejuite de săptămîna internațională a arhivelor — eveniment științific deosebit care a fost găzduit săptămîna trecută de capitala noastră și care a fost omagiat prin expoziții de documente, sigilii și cărți rare, expresii care întreține, adică, memoria noastră istorică —, Maria Preduț, autoarea emisiunii, evoca în comentariul ei o frumoasă remarcă a lui Lucian Blaga : „Există două realități a căror imensă, zdrobitoare greutate nu o simțim, dar fără de care nu putem trăi : aerul și istoria". Alăturarea celor două realități în metafora poetului mi se pare a fi revelatoare. Există o substanță a istoriei pe care o respirăm zilnic, care ne umple plămînii și cugetul deopotrivă, există un metabolism pe care ființa noastră îl întreține prin muncă și creație. Televiziunea poate oricînd să ne restitu'e documentele acestei istorii care se face sub ochii noștri și să depună mărturie pentru tensiunea creatoare în care ne aflăm. Fixînd pe peliculă chipul actualității prin reportaje, filme documentare, interviuri, instantanee etc., micul ecran întocmește o grandioasă arhivă a vieții cotidiene, arhivă care va umple cîndva spațiul amintirii. În ultimul timp am urmărit multe imagini care pot fi investite cu atributul de a fi mărturii ale actualității. Să menționăm, ca argumente pentru această stare de lucruri, reportajele făcute cu profesionalism de Victor Teodoru la noul Combinat siderurgic de la Călărași, de Horia Vasiloni la Baia Borșa, despre un valoros colectiv de geologi, de Aristide Buhoiu în mijlocul oamenilor de la Varias. Televiziunea alcătuiește în acest fel, pas cu pas, o cuprinzătoare arhivă a vieții noastre, în care își află locul, cu egală îndreptățire, cele mai diferite emisiuni, de la cele sportive pînă la cele de știință, și care, așa cum spuneam, reproduc ipostazele semnificative ale unei realități dinamice în care ne regăsim pe noi înșine.

● Un notabil spectacol de teatru am urmărit marți seara. Regizorul Timotei Ursu a adaptat pentru televiziune și a pus în scenă, cu un remarcabil simț dramatic, piesa lui Mihail Sebastian „Ultima oră". Fără să introducă elemente de șoc sau de inovație deosebită, respectînd conținutul textului, regizorul a întocmit un scenariu echilibrat și l-a transpus scenic în același registru oscilant între gravitate și farsă, lirism și luciditate. Distribuind rigorile și simpatiile în mod echitabil între caractere, alternînd cu finețe semnificațiile subtextuale ale piesei, spectacolul a păstrat o egală distanță între metafora poetică și satiră, între iluzie și realitate, pendulare caracteristică pieselor lui Sebastian. Într-un mod admirabil a fost slujită această idee a ambiguității de jocul actorilor. Putem semnala în mod deosebit munca atentă a regizorului cu actorii, adecvarea interpretării la datele personajelor, absența gesturilor stridente, integrarea momentelor și a detaliilor în articulația de ansamblu a conflictului, prezența discretă a scenografiei și a muzicii, echilibrul montării.

Grigore Georgiu

de autobuz

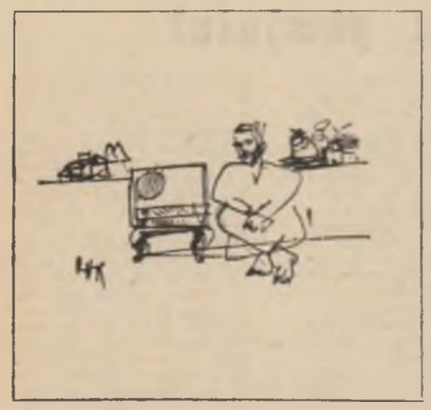

teme de voi, care-aveți acces la județ și prin alte părți. Nu, i-am cerut noi, să nu se mai teamă de nimeni, dacă vrea să-și facă datoria, după jurămînt. Să dea prioritate altora, care merită ; să vă bage și vouă chiriași pînă spre toamnă ; și să vă scoată și pe voi la muncă patriotică, de ce să tragă numai în muncitorii de la uzină și din petrol ?

— Tare-ți sînt dragi ție muncitorii ăștia !

— De ce să nu-mi fie ?

— Eu nu sînt clasă muncitoare, și nici n-am să fiu, și nimeni din partea mea. Ei, și dacă nu sînt clasă muncitoare, n-am și eu aceleași drepturi ?! nu trăiesc în aceeași țară ? nu muncesc, nu merit atenție ? Ați hotărît voi să mă dați pe margine ? Eu, Sava Petrache-Doi, fratele tău, ce-ar trebui să fac ? să umblu cu ochii-n pămînt și să-mi scot căciula de cîte ori trec pe lîngă un navetist afumat, care-și zice muncitor de înaltă calificare ? Am să merg drept, mă, o-mijlocul străzii. Și-am să-mi apăr drepturile de om care-a muncit pentru toți. Iar dacă a pus ceva de-o parte și pentru el și familia lui, oricînd poate face dovada că n-a furat pe nimeni și n-a băut și n-a umblat brambura. Eu sînt cetățeanul de rînd, mă, cetățeanul pe care se sprijină toți, cu politică și planuri de perspectivă și ritm și bilanțuri și celelalte. Cetățeanul care stă pe locul lui și n-ai cum să-l dai la o parte.

— Se vede, mă, se vede că n-ai mai ținut discursuri demult ! de pe vremea cînd erai la depozit, se amuză Anghel, din nou hitinîndu-se cu scaunul. Ce-mi tot dai cu clasa muncitoare și cu cetățeanul și cu drepturile tale ? Hai să vorbim și de aranjamente — cum l-ați plătit pe Vadiu cu cinci mii de lei să obțină aprobarea pentru conducta de gaz... Ieftin, mă, cinci mii, ați dat mînă de la mînă.

Anghel scoase din frigider patru sticle de bere nemțească, pe care le desfundă pe spătarul scaunului, prin cîte-o lovitură cu podul palmei bine aplicată, scrijelind astfel vopseaua în vreo două locuri. Pahare nu aduse, lui îi plăcea să bea direct din sticlă. Ciocniră cu sticlele. (Altfel, observă din nou Sava Petrache-Doi, stau pe șapte mii pe lună). După ce gîlgîi de două ori cu nădejde, golind jumătate de sticlă, își zise că Anghel ăsta mai păstrează, totuși, un pic de

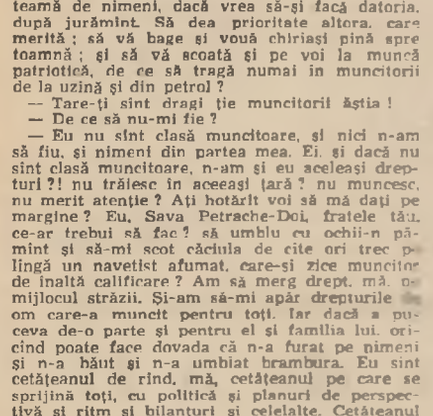

bun simț, măcar în relațiile cu familia. Nu neapărat fiindcă ieșise cu berea nemțească. Încă se află într-un stadiu acceptabil, cînd nu ține nici cu unii, nici cu cellalți, ci numai cu dreptatea : cu ceea ce i se pare lui a fi drept și cinstit și în folosul majorității. (De reținut, își mai zise el, că așa încep toți, așa se impun, așa se saltă). Anghel încă mai are naivitatea să creadă că o aprobare de conductă se obține doar cu cinci mii de lei dați unui amărît din Cringu. Dar inspectorul de la județ, care-a întocmit referatul favorabil, cu toate explicațiile necesare, a fost ceva mai pretențios : douăzeci de mii. Iar individul de la minister... Anghel stă în două cămăruțe de bloc, împreună cu nevasta și doi copii, umblă desculț pe ciment, desfundă sticlele de bere pe spătarul scaunului, și-ar vrea să fericească o lume întreagă : în acest prim stadiu, cînd abia se pregătește să preia puterea aici în Cringu, ori în altă parte, încă se mai poate vorbi omenește cu el, chiar și fără teama de-a te pomeni răstălmăcit. Ca între frați, îi propuse Sava Petrache-Doi. după ce, de la fereastră, aruncase ochiade în direcția Simînei, asigurîndu-se că autobuzul ei încă nu sosise, ce intenții au ăștia cu mine, mă ? Ion și Ionescu, și ceilalți. Asta, numai așa, de-a curiozitate... La care Anghel se mulțumi în primul moment să ridice din umeri. Nimic, nici o intenție, cazul lui ieșise de pe rol. De fapt, nici nu exista un caz Sava Petrache-Doi. Inutil să mai tot trimită memorii, cînd nu mai e nimic de lămurit. După ce douăzeci de ani la rînd fusese șeful depozitului de lemne, poate el să mai ridice pretenții ? — și tocmai acum, cînd se rotesc cadrele ? Dar, mă rog ție, fratele meu cu acces la miniștri și putere de decizie, nu uita că pe mine m-au rotit pe dinafară, hă, hă, hă, pe dinafară ! precizează Sava Petrache-Doi, începînd a se hîțîna și el cu scaunul. Împing un cărucior cu mărfuri, și sînt zile cînd unul-altul îmi fură cărucioru și nu mai am ce-mpinge, iar la hîrșți retrogradarea mă arde cu șapte sute ! Anghel mai aduse două sticle de bere. Îl prinsese discuția : erai al doilea, ca funcție, după primar, prin bunăvoința ta se-nălțeau din primăvară pînă-n toamnă mii de oameni. Șase primari s-au schimbat, tu ai rămas pe poziții pînă cînd s-au plictisit toți de mutra ta : iar Sava Petrache-Doi, zis Conți ? tot de ăsta ne izbim ? încă n-a dispărut ? nu s-a topit ? n-a murit ? Ești din ăia care n-au știut, ori n-au vrut să moară la vreme, în plină glorie. Într-un fel, mi-a zis Ionescu, îmi pare rău de fratele dumitale, dar ce pot să-i fac eu, cînd așa a fost să fie ? — omul ăsta s-a devalorizat ca o monedă oarecare în vreme de inflație. Și te-a scos de la depozit cu gîndul să-ți dea ceva mai de plan dol, unde să-ți pierzi urma : cînd colo, se constată că tu nu ai nimic la bază, nici școală, nici meserie. Dar e colectivist ! și-a amintit careva, de ce nu se duce să lucreze la cimp ? Asta a fost tot, așa ai ieșit tu din atenție, degeaba memorii și audiențe și telefoane, nu mai există nici un caz Sava Petrache-Doi. Altfel decît să te iau cu mine la sonda, zău că n-am cum să te-ajut, cît mi-ai fi de frate, doar știi și tu că n-ai nimic la bază, nimic. Nevastă-mea a zis că te ia la uzină, și văd că de-atunci nu-i mai dai bună ziua. Mă, dacă ești catîr, de ce dracu mai vii cu pretenții la niște oameni care sînt așa cum sînt, nu mai buni și nici mai răi ca alții, nici mai tembeli ca tine ? Dacă ai hotărît să-mpingi un cărucior cu mărfuri, dă-i înainte, tine-o așa ! Aud că ai făcut rost de unul cu o roată mai mare, alta mai mică, e o performanță !... Asta i se păru lui Sava Petrache-Doi limita a ceea ce poate suporta un om, un cetățean de rînd, fie și din partea fratelui său : el puse sticla de bere pe masă, apoi, cu aerul unui șef care-și concediază solicitanții prea insistenți, îl apucă pe Anghel de braț, trăgîndu-l încet spre ușă. Altfel, întrebă, cum te mai lauzi ? toate în ordine ?! Altfel, zise Anghel, pitpalac într-un copac. Una, alta, nici nu știu cum trece vremea. Hai, noroc !

Simina îi lămuri că primul autobuz pleacă de vreo cîteva minute, arhiplin, cu oameni pe scară, agățați unul de celălalt, ca vai de capul lor ; ea nu se-nghesuise, și-o să-l ia pe-al doilea, care-ar trebui să fie, în mod normal, mai puțin aglomerat. Sava Petrache-Doi înțelese că ea, de fapt, îl așteptase cu încredere. Nu simți praful de la construcții, nu te-neacă ? se interesă el, ca un părinte grijuliu. Bătrînii și copiii poartă bandaje de tifon la gură. Și cînd te gîndești că noi trăiam aici ca într-un hanileu, cum zic francuzii. Aer curat, întremător, cum rar se mai află. Mai demult, era să construiască aici un sanatoriu pentru tebeciști, noroc că s-au inversumat oamenii, mare noroc, altfel, noi, ăi sănătoși, urma să ne luăm tălpășița. Dar a fost să fie și mai rău : ne-am ferit de dracu și-am dat de cel de taică-său. Nu simți fumul, nu te ustură gîtul ? Dimineața, cînd ies pe [illegible], văd cum mi se-negrește cămașa în [illegible] cîteva minute. Cînd ies pe stradă, mă ciocnesc de oameni grăbiți, toți se luptă să prindă [illegible]. Îmi aruncă ochii în dreapta, dau de camioane și basculante : îmi aruncă ochii în stînga, și văd cămășile puse la pămînt. Au intrat cu buldozerele peste noi. Trebuie să umbli mult [illegible] să dai de-o livadă, iar noi eram un sat de livezi. Nu se mai zărcau casele de pomi. Și era o liniște în tot satul de se-auzea cum bîzîie albinele. Nu mă-ntreba din ce trăiau oamenii : pot să-ți spun însă că nu se văicăreau. Aici în Cringu nu se punea cine știe ce preț pe culturi, grîul și porumbul ne veneau de la alții. Ai noștri ieșeau cu zarzavaturile la poartă, ori dădeau fuga la București. Nimeni nu se omora după salar, nimeni nu voia s-audă de condică de prezență. Eram, cum ar veni, stat în stat. Acum, ce mai sîntem toți la un loc, treacă-meargă. Dar, te întreb, scumpă prietenă, ce mai sînt eu ? !

Fragmente din romanul „Nebunarița"

ioana diaconescu

Ev

Turlele sure aurite frumos
De secolul treisprezece năruit majestuos.
Cavalerii în zale, în șa
Omagiind-o
Pe Majestatea Sa.
La ce a servit calul pag,
Bătut, în șa, în smaragde și rubine !
Cavalerii
Plîngînd în surdine
Aprigul, nimicitorul tolag.

Ora de plumb

Ora de plumb
Desfigurîndu-ți obrajii :
Confuzia — greșeala ce-ți aparține
În întregime numai ție.
Nimicul, pedeapsă pe care
De mult trebuia s-o aștepți,
Sirul cumplit al bărbilor albe
Ale acelor cumpliți înțelepți.

Mirosul cel mai amar

Mirosul de smeură, amărui,
Plutește peste pădure
Și străinul descult
Are călciiele însîngerate.

Oh, gustul acestor boabe de sorb,
Arătoare pînă la otravă,
Mirosul boabelor de sorb,
Cununa din frunze de sorb
Pe creștetul înfierbîntat al drumețului !

Numără stelele străine. Pînă la ziuă
Bietele tale picioare vor fi
Foșnitoare ca frunza uscată. Tu ai gîtul uscat,
Ochii uscați, gura uscată.

În piața publică

Scheletul — oasele puțin ieșite în afară —,
El era tras de pe rugul de flori,
Ardeau vorbele lui în ploaia subțire de vară.
Ce spune — șoptit-a naivă
Vocea unei viori,
Nu aveți dreptul, doamnă să știți
Mai mult decît știți.
Eu sînt
Întunecatul, reavănul mormînt.
Și atunci, veniră din iad
Acei ce-l apucară de picioare,
De mîini, îi răsuciră capul
În așa fel încît el trosni puțin, cu discreție
Din încheieturi.

Fanfara omagia ceea ce mai rămăsese :
Formecul indureratei sale guri.

Îndurerat

Mult prea departe de înțelepciune
Se strecurase printre nodurile de cale ferată.
Satele dimprejur aveau larba arsă
Și gîtul putrezit. La cine
S-ar fi putut ascunde,
În ce loc ar fi putut
Să înceapă o viață nouă !
Nimeni și nimic.
Doar rugul de mure
Foșnește îndurerat.

Frigul

Frigul în oasele brațului sting :
Fragii năruindu-se peste
Sultanul clocotitor.
Nimeni și nimeni pe lume
Să prețuiască impetuosul tumult
Al șingalui pe care îl auzi
Molcom urcînd în artere.
Confuzia care macină
Și „lungul șir de zile
care ne-a mai rămas".
Lungul șir de zile disprețuind
Fără conștiență
Ceea ce-ți este mai drag :
Fantomele lumii acesteia
Necontenit trecînd peste prag.

Constantin Berdilă : „Frumusețea sportului"
(Proiect de mozaic pentru Sala sportului Onești, jud. Bacău)

alexandru grigore

Mi-s martori

mi-s martori morții ah prea curînd
să-nginănă zorile tainic coboară
pe cerul casei un murmur blînd
tu care îmblînzești și gînd și fiară

nu-ți feri ochii orice s-ar zice
mă voi întoarce prin veac ca o datină
sus foarte sus e o rază complice
și dacă osia razei se clatină

vom adormi în frunze cum așteaptă
sub lespezi de lumină morții mei
visînd o lume și mai înțeleaptă
dar pînă-atunci voi fi doar rana ei.

Să fie despicată

Să fie despicată-armura coastei
și să respire gîndul cel mai pur
ah subt azurul putred se va naște
adevărata inimă vă jur

o constelație a mîinilor un mit
și somnul dureros ca un incest
cît încă mai visează cît încă n-a murit
pe mările de azimi și un gest

apoi să vină martorii pe rînd
prietenii sau cei care trădară
și lingă patria acestui gînd
să-și lepede surisul lor de fiară.

Ape să treci

Ape să treci și vei da de cenușă
aspru covor și gleznele vor flăminzi
se închide gîndul ca o cătușă
vor seca ochii dar nu vom muri

fără a somnului cînd somnul nu vine
și nervii crispați ca pe roate se fring
vindecă țipătul frunții dar cine
din cei ce cutează mai speră să plîng

umbră eu însumi printre umbrele serii
laud amiaza unui ținut achivoc
se surpă aștri putrezesc imperii
ca morții mai tineri pe care-i invoc.

Dies irae

Morții tăi coboară pe ape
gura nu mai prevestește nimic
înfricoșat ca o pasăre
pe țărmurile nopții tale
aștepți un gînd
ca o patrie o iubire
ireversibilă ca un mormînt
și totuși
sub rugurile mării
paloarea gurii tale învie morții
și totuși cine
poate locui într-o lacrimă
nu este singur.

***

Aștepți și așteptarea îți împietrește ochii
dar fără moarte e steaua ta viitoare
vai, prietenii dorm lîngă ape ca pietrele
dar tot mai crezi
în veghea lor ca o sabie
vai, în orbitele tale coboară
ca într-un craniu stins
coboară amurgul
dar tot mai lauzi dreapta lumină
vai, măcar o frunte să-și rezeme fruntea
măcar un drum să-și odihnească ochii
măcar un somn năuciter ca o pulbere.

Aniversarea Naționalului clujean

Urmare din pag. 1

plată cu o lună în urmă, acum șaizeci de ani, prin deschiderea Teatrului Național se puneau la îndemîna intelectualității noastre cele două instituții superioare de cultivare a limbii și a culturii românești, limbă întoarsă eroic în cetate după o existență milenară în satele românești, limbă adesea greoaie dar esențială și întreagă, proaspătă și arhaică gata de-a exprima în universalități geniul poporului nostru.

În acest teatru va fi compus Teatrul lui Blaga, pentru această scenă vor fi scrise „Meșterul Manole" și „Cruciada copiilor" de către Lucian Blaga de la debutul căruia ca poet se împlinesc tot șaizeci de ani.

S-ar cuveni ca odată cu această aniversare Teatrul Național din Cluj-Napoca să-i celebreze și pe cei trei poeți naționali ai Transilvaniei, Coșbuc, Goga și Blaga, prin limba cărora Teatrul s-a putut socoti, în mai deplină certitudine, din prima clipă național.

radio

Labiș

În luna aceasta — ce-și trălește zăpezile mai mult și mai grabnic din versurile și visurile și iubirile celor ce, înveșmîntați în candoare, aleargă peste cîmpuri și dealuri în sănii trase de cerbi cu steaua în frunte —, în luna aceasta, spun, dorul meu rătăcește în Țara de sus căutînd să întoarcă roata noroculuși și a zodiei pentru poetul Nicolae Labiș. În această lună a sărbătorilor — atît de încărcate de existență trăită plenar încît par ireale, încît ființa plutește nepămîntean între vis și splendoare, între bucurie și melancolie — mă simt mereu vinovat, că o mie și una de treburi importante și nici una, nici măcar una singură serioasă nu mă lasă să văd Poiana Mărului la vreme de iarnă. Nu altcîndva, nu în altă zodie, ci în această lună aș vrea eu să fiu la Mălini pentru a vedea „sănii trecînd peste Șuha" pentru a crede că Nicolae Labiș s-a întors acasă la 8 decembrie 1956, la 21 de ani, lăsînd să treacă pasărea cu clonțul de rubin doar peste umbra poetului ce-ar fi trebuit să fie punctual la întîlnire.

La Mălini („Eu m-am născut acolo pe unde munții cîntă / Cînd vîntul se avîntă prin codrii cei merei / Avea pe gene lacrimi bunica mea cea sfîntă / Aveau și munții lacrimi pe-obrajii lor de stei") într-un început de decembrie avea să se ivească o stea înghețîndu-și atît de iute zborul încît cu drept cuvînt am putea spune că trecerea ei prin lume s-a produs numai pentru 20 de zile. Decembrie — luna în care s-a petrecut întreaga ființă a lui Nicolae Labiș — nu poate fi sărită de Poezie. În prag de An Nou („În munții noștri astăzi zăpezile torc leneș / Izvoarele îngheață în clinchete subțiri / Și caprele de munte nervoase prin poiene-și / Urmează-n taină calea lernaticei iubiri") o primenire, un suflu adus din pădurile și lumea de basm a Țării de sus au străbătut ca un fulger subțire „Studioul de poezie" al radiodifuziunii. Nu s-a petrecut astfel în uitare, într-o molcomă lene a spiritului, numele lui Nicolae Labiș („Mai bine de o sută de-atunci trecură anii / Și doarme azi poetul sub lespedea de scrum / Și zgribuliți în iarnă mai clatină castanii / Spre dînsul ramuri fine și triste și acum") A fost ca o întrebare această emisiune, o întrebare discretă, dar fermă : vi-l mai amintiți pe Nicolae Labiș ? Merită să ni-l amintim mereu : „Azi, iată, am văzut un curcubeu / Deasupra lumii sufletului meu."

Constantin Stan

Desen de Maria Zimniceanu

plastică

Arta ca realitate (II)

Este poate util să zăbovim asupra *condiționărilor* la care ne-am referit în numărul trecut. Există, este adevărat, părerea că fenomenul politic ca atare se poate manifesta — prin tendința de imprimare unui anume curs evoluției vieții sociale, economice și, prin reflex sau chiar direct, celei culturale — ca un factor moderator în calea tendinței artei — tot mai accelerată în ultimele decenii — de a accede la multiple zone ale realului, de a intra într-un raport tot mai articulat cu ele. O asemenea tendință a fost prezentă, cum spuneam, acum trei decenii și în arta noastră ale cărei orizonturi s-a încercat să fie restrînse prin substituirea ideii de *semnificație* — cu toate atributele ce le presupune — cu aceea de *imitație semnificativă*. Subordonarea proceselor creatoare teoriei reflectării, deliberat limitativă și deliberat pusă în relație cu ideea realității ca model, a dus la absolutizarea caracterului imitativ al artelor figurative și ca atare a restrîns, cel puțin la modul teoretic, orizontul investigațiilor acestora. Fapt ce a avut credem și un alt reflex : el a obligat la o concentrare asupra tehnicilor și mijloacelor, a dus la o aprofundare a disponibilităților expresive ale artei și în ultimă instanță a contribuit la afirmarea unui spirit de continuitate în artă, în ceea ce privește plasarea și rămînerea omului și existenței sale în zona centrală a intereselor sale. Pe de altă parte, nici în aceste condiții nu s-a ajuns la uniformizarea creației ; chiar în limitele orientărilor tematice și de concepție dinainte stabilite a existat posibilitatea afirmării soluțiilor personale. Mărturie stau multe opere care *rezistă foarte bine* în contextul în care peisajul artistic a suferit profundele modificări generate de lărgirea treptată a orizonturilor artei generate de afirmarea plenară a rolului personalității creatoare în interpretarea materialului ce constituie obiect al investigației cu mijloacele artei.

Despre această *lărgire de orizont*, care *este efectiv fructul ultimelor două decenii, mai precis ultimului deceniu și jumătate*, vorbesc elocvent cele mai de seamă opere din domeniul picturii, sculpturii, graficii, artelor decorative. Noile *condiționări*, despre care vorbeam la început, se referă la *o modalitate nouă de concepere a problematicii artei*, modalitate pătrunsă irezistibil în rîndurile creatorilor, ea reflectînd, pe un plan mai general, o anume poziție, diferită, a culturii în societate. De la etapa, scurtă, a manipulării culturii și folosirii ei ca instrument de orientare ideologică s-a trecut, obiectiv, la o fază calitativ nouă : aceea a culturii ca *factor de stimulare* a progresului social. Epoca revoluției tehnologice afirmate în economie și industrie a pătruns cu forță și în artă, iar interpretările rigide ale rolului și funcției artei apar tot mai desuete, mai ales atunci cînd ele sînt confruntate cu exigențele impuse de necesitatea impulsionării gradului de creativitate la scara întregii societăți.

Această deschidere a artiștilor și artei este în fond parte integrantă a amplului proces de deschidere spre lume a României contemporane.

Grigore Arbore

muzică

Originalitatea ordinii interioare

Ultima „Tribună a tinerilor muzicieni" ne-a oferit, alături de prezența tonică și sobră a cîtorva soliști încununați deja de premii internaționale (**Ursula Philippi** la orgă, interpretînd un concert de Händel în mod neafectat, am zice „sportiv", cu expresia purificată după codul preclasic, **Nelly Miricioiu**, o cîntăreață patetică, avînd totuși mari resurse de finețe și **Sorin Melinte**, pianist al „cerlaturilor calme", deocamdată destul de cuminte în concertul nr. 26 Kv 537 de Mozart) și o „lansare componistică". Spunem „lansare" gîndindu-ne la cantata semnată de **Șerban Nichifor** — „Glorie Eroului Necunoscut" — ca la o călătorie în timp. Frumusețea stranie, forța incredibilă a acestei lucrări scrise de un student (student care a primit însă premiul „Gaudeamus" în Olanda, 1977, pe cel de la Tours, Franța, 1977, precum și cel al Societății Internaționale de muzică contemporană, Atena, 1979 — pentru lucrările „Anamorphose", „Sorcova" și „Colinde") se află, credem, într-o sinteză specială a unor elemente transindividuale, a unor clișee și citate (avînd rolul de a crea un „efect de real", autentificînd ficțiunea sonoră) care pun textul în prelungirea unei tradiții, nelipsindu-i însă de originalitate (originalitatea ordinii interioare). Solo-urile sugerînd bocetul antic, valerul monodic amplificat pînă la „vuiet de mare" (generalul sprijinînd particularul), „mulțimea anonimă" din care se naște Eroul), ritmurile populare dinamice, la corzi și percuție, citatele din messe („Gloria") „brodate" argintiu de percuție, momentele culminante de mare intensitate sonoră, sugestiile de clopote, toate aceste elemente tematice sînt re-ordonate cu o virtuozitate stilistică, evidentă. Poate după simbolismul medieval al sferei, cercului, partitura credem că ar avea aproape același efect cîntată fiind dinspre final spre început, ca un cerc. E un fel superior de a căuta echilibrul și armonia, de a permite o continuitate care pune capăt fărîmițării părților constitutive ale textului muzical. Dialogul cor-soliste (**Adina Iurașcu, Nora Enăchescu**) sugerează și el relația dintre înțelepciunea colectivă, anonimă și experiențele particulare. Cantata lui Șerban Nichifor primește astfel o valoare sapiențială, fără să fie lipsită totuși de lirism.

Ce omagiu mai firesc i se putea aduce tînărului autor decît chiar interpretarea plină de interes, lipsită de orice umbră de monotonie, a Orchestrei Studio și a Corului Radioteleviziunii ? Rareori își dau aceste mult solicitate formații întreaga măsură a sensibilității. Ceea ce dovedește că praful unui repertoriu banal, care pare să se așeze citeodată definitiv asupra vreunei formații, poate fi ușor înlăturat.

Grete Tartler

L-am cunoscut pe Tudor Arghezi

Inițiativa de a aduce la lumina zilei amintirile celor care, de-a lungul anilor, l-au cunoscut pe marele Tudor Arghezi, s-a dovedit, iată!, de larg ecou. Sînt nenumărați cei care, cunoscîndu-l ne-au încredințat impresiile; unele deja publicate în paginile revistei Luceafărul, altele așteptîndu-și rîndul la tipar. Reluăm cu acest număr, îndemnați și de multele scrisori și solicitări ce ni s-au adresat cu diverse prilejuri, publicarea evocărilor despre irepetabilul poet.

AMINTIRE (FĂRĂ AMĂNUNTE) A POETULUI

Evocare de FLORIAN POTRA

Deși se spune că în alcătuirea unei individualități armonioase memoria ar fi **o ancilla**, nu ar ocupa adică un loc preponderent, i-am admirat întotdeauna pe cei care evocă și descriu „cu lux de amănunte", cum se spune, întîmplări din trecut, pe cei care reconstituie, „tichet" cu „tichet", fără a lăsa locuri goale, mozaicul cîte unui episod important nu doar prin semnificație, ci și prin farmecul stărilor trăite cu o intensă participare. I-am admirat sincer fiindcă eu am o memorie stranie, slabă de fapt, nu numai „selectivă" sau „afectivă" (formule de scuză a lipsei de memorie), ci mai mult întîmplătoare, imprevizibilă : te miri ce ții minte, și-ți pare rău că nu e, dacă nu deplină, măcar esențială. Sunt un perfect burghesian, ca memorie, adică desenul amănuntelor mele e parțial, fragmentar, cu o aproape totală pierdere din vedere a detaliilor : „...amănuntele pot fi găsite din belșug în fapte, dar nu în amintirea lor" (Borges). De pildă, habar nu mai am de traseele care mă duceau în Mărțișor în anii 1956 și 1957 : nu știu dacă ajungeam acolo cu un tramvai, pe șoseaua Olteniței, sau cu vreun autobus — care ? — prin Văcărești. Sau : distanța de la poarta din stradă (ulită, mai degrabă) pînă la casă, mi se pare — în amintire — mult mai scurtă decît cea verificabilă astăzi. Vreau să spun că — și e o chestiune de probitate „metodologică" — amintirile mele avîndu-l pe Arghezi în centru sunt aproximative, limitate la ceea ce o precară putere de memorizare a reținut din ani, oricum, îndepărtați și obscuri. Cred că fiecare „memorialist" (sau memorialist, fără ghilimele) ar fi dator să facă, în prealabil, o asemenea declarație în legătură cu propria capacitate mnemonică, pentru a-l avertiza pe cititor, pentru a-i atrage atenția asupra gradului de „credibilitate" al aserțiunilor și considerațiilor făcute. Astfel, mărturisesc de la bun început că am culeș foarte puțin, mai mult prin intermitente străluminări retroactive, atît din „cadrul", din „decorul" episoadelor evocate, cît și din dialogul purtat : de fapt, poate mai degrabă o vagă, generică „impresie de moment", o „culoare" un „sunet", licărirea unor revelații, cînd vizuale, cînd auditive, greu de strîns laolaltă, de „cusut într-un gobelin coerent, în contururi hotărîte, „definitorii" și „definitive". Ce să mai vorbim : nici măcar anul în care l-am cunoscut pe Arghezi nu mi-l aminteam, și a trebuit să-l consult pe Cornel Regman pentru a-l stabili cu exactitate : 1954, vara lui 1954. Apelul la mai buna memorie a lui Regman e justificat de faptul că am fost împreună la Arghezi. La mare, la vila scriitorilor din Eforie Sud. Știam că e acolo și ne-am dus într-o zi, pe la amiază, după plajă ; ni s-a spus că poetul e la masă, la o cantină, să-l așteptăm pe cînd se întoarce, nu-l deranjăm pentru că nu se culcă, va sta sigur de vorbă cu noi. Cine ne-a dat toate informațiile acestea ? Doamna Paraschiva ? Un alt pensionar al vilei ? Sau Paraschiva făcea și ea parte din suita care, după mai mult de o oră, a apărut odată cu Arghezi, sprijinit în faimosul său baston, suită din care cu certitudine mai făcea parte, oare și Mitzura ?

L-am recunoscut de cînd era încă departe și l-am ațintit pur și simplu calea, spunîndu-i că suntem doi redactori ai revistei „Steaua" din Cluj și că-l rugăm să ne primească, doar ca să stăm de vorbă cu el. Oricine ar putea oricînd să susțină orice despre Tudor Arghezi, numai că nu ar fi fost politicos, super-politicos, în contactul direct, personal, — nu. Firește, politețea aceasta nu era uniform alimentată din interior, afectiv, descria un arc de nuanțe de la indiferență la curiozitate, la interesare efectivă. Atunci, în ziua aceea de sfîrșit de august 1954, politețea lui Arghezi mi se pare a fi sosit indiferent-interesată : adică, anonimatul total al persoanelor noastre de solicitanți nu-i spunea nimic, dar, în același timp, îi făcea plăcere că doi tineri ardeleni țin să-l cunoască personal, chiar în perioada cînd se producea reintrarea sa (gradată) în viața literară și culturală a țării.

Vila avea o terasă și am rămas acolo cu Arghezi, doar o dată sau de două ori întrerupți, în convorbire, de Mitzura sau de doamna Paraschiva, care ne aduceau cafele și dulcețuri. Cît am stat atunci, acolo ? Regman mă asigură că, maximum, o jumătate de oră, între un sfert și o jumătate de oră ; eu, dimpotrivă, aș jura că au trecut, fără să ne dăm seama, aproape două ore. Nu fiindcă aș avea acum la îndemînă cuvinte și fapte și gesturi, consumate atunci, care să umple un interval atît de lung, ci fiindcă pur și simplu am avut și am senzația că am stat mult de vorbă. Despre ce ? Noi eram destul de stîngaci, i-am povestit parcă despre revista „Steaua" și despre Cluj. Ba Regman a făcut referințe și la Blaga, ceea ce nu era de natură să-i placă neapărat lui Arghezi și ceea ce eu am căutat să „dreg", orientînd sporovăiala în direcția tiparului și a tipografiei, subiect vădit agreabil poetului, care l-a și adîncit cu amănunte „tehnice" (tipuri de literă, procedee de imprimare mare), subliniind voluptatea culegerii de mină a caracterelor.

Două lucruri mi-au atras imediat atenția, în această primă întrevedere : felul de a fuma și, mai ales, felul de a vorbi, limba lui Arghezi. **Fuma** ținînd țigareta (așa îi spunea, mai des, țigara fiind cea de foi), ca un țăran, adică ținînd-o pe o unealtă utilă, și ca pe un obiect de cult, de ritual, fumul expirat producîndu-i o plăcere mult mai intensă, o adevărată beatitudine, dacă lăsa să se bănuiască măsura lentă cu care era tras. Mai tîrziu, aveam să asist și la ceremonia fabricării manuale, a „manufacturării" țigărilor din foiță (olandeză) și tutun autohton (sau invers ?). Apoi, felul de a vorbi : fascinant, culcolo de binecunoscuta voce ușor pițigăiată și în același timp țărăgănată, cu o dicțiune desăvîrșită, emițînd — iată esența observației mele — cea mai frumoasă, cea mai elegantă limbă românească auzită de urechile mele (de atunci și înainte, și după întîlnirea cu Arghezi. Pentru el frantuzită, în neologisme a limbă (vorbită) de o exactitate geometrică, trasată cu rigla și cu compasul tehnicianului și verificată cu firul de plumb al meșterului, cremd repede spațiu culorilor din penelul picturului (al lui Luchian, de pildă), dar și celor din bidineaua zugravilor, într-o pastă bine frămîntată, omogenă, o cuviincioasă și virilă, și feminină, o românească atotcuprinzătoare, a tuturor grăitorilor ei de pretutindeni, unde termenul prețios nu se rușina — ba chiar se simțea bine — alături de ceea ce, în orice altă gură, ar fi putut să sune a ocară sau de-a dreptul a măscară. Pe scurt : limba română universală, expresivă și eficace, vie și colorată, veche și proaspătă, curentă și exemplară. (Și e o adevărată binefacere că „fonoteca de aur" a radiodifuziunii noastre păstrează cîteva „exemple" de rostire arghezian, ce-i drept întrucîtva festive, dar ar trebui să se cerceteze și să se verifice dacă nu există și interviuri, intervenții „spontane", și mai edificatoare.).

Au trecut aproape doi ani de la această primă întîlnire cu Arghezi, și atît Regman, cît și eu, ne-am mutat la București. Prin decembrie 1955 (sau în ianuarie 1956 ?) i-am dat un telefon poetului, întrebîndu-l dacă își mai aduce aminte de cei doi clujeni care l-au deranjat la Eforie Sud și dacă e dispus să-i vadă : — Pe dumneavoastră, da, pe domnul acela cu nasul mare, nu, a fost răspunsul precis. Se naște, astfel, o „cherelă", deoarece, într-o carte a sa, Nicolae Balotă scrie că Arghezi i-ar fi pomenit de întîlnirea din vara lui 1954, vorbindu-i despre o persoană inteligentă (Regman) și despre una cu un nume ciudat (eu). Explicațiile contradicției ar putea să fie următoarele : ori Arghezi și-a modificat, cu timpul, optica, ori Balotă e inexact. Amîndouă sunt posibile, mai probabilă rămînînd cea de a doua, ilustrînd — pentru a cîta oară ? subiectivitatea și manipularea abuzivă a situațiilor, inclusiv cele „memorialistice", atunci cînd o persoană îți este mai simpatică sau mai antipatică. Dincolo, însă, și deasupra acestei mărunte polemici (în anii aceia, Arghezi nu-l cunoscuse pe Balotă, așa că eu nu pot să scriu, după bunul meu plac, dar și după „adevărul istoric", că mi-ar fi vorbit despre el — cert e că în iarna 1955-56, Arghezi m-a „preferat" pe mine, iar Mitzura avea să-mi confirme mereu, multă vreme, chiar și după moartea genialului său tată, chiar și azi, că acesta își amintea întîlnirea cu simpatie de mine. Evident, faptul acesta aproape că nu are nici o importanță, fiindcă oamenii și lucrurile din amintirea mea ar trebui să fie mai simpatici, mai antipatici, ca ideile : sunt ceva ce nu aduc aminteri. Pot fi împărtășite sau detestate ; „je déteste tout ce que vous défendez", îi scria Maurice Jui Aragon, dar frază s-ar putea și la o parabrizare ; detest tot ce îți aduce aminte...).

Cert e că în anii 1956 și 1957 l-am frecventat relativ des pe Tudor Arghezi. Coincidența a vrut ca — la inițiativa lui Florin Tornea — revista „Teatrul" să începută publicarea unei noi serii de **Bilete de papagal**. Or, cu redactor la această revistă, am devenit „omul de legătură" între autor și redacție, așa că vizitam casa a dată pe bulevardul Mărăști, întîmpina și numai după o prealabilă prevenire telefonică. În mintea mea, cea de pe strada Mărțișor constituie un fel de echivalent al modestului conac al lui Alexandru de la Mircești, mutat din Iașca Sîretului în Bărăgan. (De la primul pînă la ultimul nostru contact la domiciliu, diferența de **habitat** se arăta mizerabil, accentuînd pitorescul a ceea ce, din acest punct de vedere, intelectualii de „tip rural".)

Poetul mai pierdea, desigur, într-un fel de mică, unde-și avea și masa (una o mai mică de lucru ; puțin probabil, de o politețe care devenise, cred că nu pot greși, cultă, cu două excepții asupra cărora voi reveni. Dar aș vrea să se înțeleagă că, sublimînd simpatia pe care mi-o purta Arghezi, prin ricoșeul sufletului provincialului de tipul : „genialul Arghezi locuia în București — eu locuiam în București — ergo : și eu sunt genial" ! Nu, mi face încă plăcere să-mi aduc aminte că între el și mine se stabilise o legătură direct umană, nu mediată literar, chiar dacă am fost, o vreme, fie și „de lux", oficiul de curier între „Teatrul" și Mărțișor. Oricum, după cîteva vizite, a început să mi se întîmpine o impresie, care între timp s-a consolidat și a devenit o părere fermă. Cred că, în esență, Arghezi a văzut în mine — atît ca vîrstă, cît și ca „ingenuitate" social-literară — un fel de coală albă, pe care își putea întipări un portret convenabil, de transmis — de ce nu ? — și unor generații mai tinere, ce aveau să vină (și au venit). Cum să-mi explic altfel, confesiunea quasi-spontană, deloc pregătită și cu atît mai puțin solicitată de mine, făcută într-o bună zi, după o sumară rezumare a carierei sale scriitoricești (și nu numai scriitoricești) : — Domnule Potra, toți dădeau în mine din toate părțile, pînă cînd mi-am dat seama că am un par în mînă, condeiul, și am început să lovesc și eu, în stînga și în dreapta... Am citit, și citesc și acum, în această replică, pe care nu îndrăznesc s-o așez între ghilimele fiindcă nu are exactitatea reproducerii pe bandă de magnetofon (probitate, deontologie publicistică învățată într-o convorbire cu Lukács Gyorgy, la Budapesta), — o justificare (inclusiv morală) a impulsurilor sale polemice, declanșate de nu puținii detractori, as zice cu pana mușată în vitriol, dacă nu aș ști că scria, cel puțin în ciornă, numai cu creionul. De altfel, tot cu creionul își corecta și dactilogramele, cu caligrafia sa măruntă, regulată, îngrijită, perfect citeață, asemănătoare, într-un fel, propriei sale expresii vorbite (sau invers : grava în oralitate calitățile scrisului poetic ?).

Arghezi nu se știa să-și spună pe șleau părerile despre alți scriitori contemporani (și clasici), întotdeauna incisive. (Amin deocamdată „decodificarea" — nu pot scrie nici în ruptul capului : „decodarea" — lor pentru o viitoare ocazie, definitivă, dacă le voi mai ține minte.) Pot evoca, în loc, prima din cele două schimbări de umoare față de mine, și trebuie să recunosc imediat că vina era a mea. Prietenul și colegul meu de redacție, la ora aceea, Stefan Aug. Doinaș, ținea, în mod firesc, să fie prezentat lui Arghezi și mai ales ținea să-i afle părerea în legătură cu propria producție lirică, pe care urma să i-o încredințeze sub forma unui manuscris : firesc raport între un poet încă tînăr și un „virf" al poeziei românești, unul dintre cele mai înalte. Așa s-a făcut că într-o vizită „redacțională" în Mărțișor l-am luat cu mine pe Doinaș, fără să previn gazda la telefon. Cu alte cuvinte, aceasta din urmă s-a pomenit cu un vizitator în plus, pe nepusă masă. Politețea i-a devenit subit „retractilă" : s-a întîlnit cu amîndoi, a avut chiar haz, argumentînd de ce nu se rade niciodată la bărbier, a acceptat ca Doinaș să-i lase o mapă cu poezii, iar după două-trei săptămîni, cînd l-am întrebat ce crede despre ele, Arghezi s-a limitat să-mi spună că nu-i place pseudonimul ales de Doinaș, că e prea dulceag, prea poporan. Era clar că mă pedepsea poeziile, pedepsind astfel lipsa mea, dar nu mă dădu de bună cuviință, de respect față de „pruncii spiritului". De fapt, vina mea era dublă, deoarece îl pusesem și pe Doinaș într-o situație delicată, penibilă.

Și l-am mai văzut o dată pe Arghezi, mai tîrziu, după ce se mutase în bulevardul Aviatorilor. Cînd am ajuns la anticamera pornire de „înțelepciune", înaintînd, parcă mai mult o sinceră prevenire pentru a-l face să mă-a impins într-o dimensiune, abia atunci l-am văzîndu-l pe Arghezi cum își răsucește o țigaretă, cu gîndul la ceva îndepărtat de tărîmul aici-de-față, cu ochii ? — Cu bucuria mare a revederii ? — Cu bucuria mai puțin mare a unui om pe care îl cheamă cineva, fără să știe de ce, la o oră matinală, ca să-i spună ceva ce nu știe ? — Sînteți medic ? și toată vizita aceea a fost rapidă, a fost cînd să-i mai intru în vorbă. Probabil că tocmai atunci, după plecarea mea „intempestivă", o fi pierdut Balotă, ca să obțină de la un Arghezi superior, „judecata" în legătură cu numele meu „ciudat". În realitate, nu cunosc motivele că i se fi părut numele meu de familie, ei chiar detestabil, de bădică ce îmi spusese deunăzi că nu-i plac numele terminate în **a**. Al meu nu numai că se termină în **a**, dar mai cuprinde, în ordine, aceleași vocale cu al lui Iorga, de care — după cum se știe — numai atras nu se simțea. Dar Arghezi, modestia-mente, și eu, am și știut să facem excepția de la regulă, a rezonanță. (Dar de ce să amintesc aceste lucruri ? Nu am lega pe portărițele de „scorțișoare" lor, oricum îndoielnic, cu mai multă de forță.)

Peripețiile acelor ani i-au redat pe Arghezi — înaintea unei ultime, căci Casei Scriitorilor, în primăvara lui 1967 — a fost teribilă, întorcîndu-mă din Italia, în ajunul lui 1968, la Vera m-am întîlnit în vagonul cu paturi care venea din Grecia prin Bulgaria : acolo, în prima cușetă, se afla Arghezi, însoțit de ingrijit de Mitzura, pe care am văzut-o, la fereastră, încă de pe peron. Spre miezul nopții, singur pe tot culoarul, așteptînd lîngă cușeta însoțitorului trecerea frontierei și a vămii, l-am revăzut pe Arghezi dus de subsiori spre toaletă. Mai mult ca să nu știe că a fost el văzut, decît că aș fi fost eu recunoscut, m-am ascuns în bardoful dintre vagoane...

Fie că ipoteza mea inițială a fost falsă, fie că el s-a transformat în cerșitoare, rămîne sigur faptul că Arghezi are în mine un „cronicar" favorabil, cucerit, adică un contemporan mai tînăr care păstrează despre el imaginea unei personalități umane coerente și armonioase, a unui om cu o viață intelectuală și morală admirabil, chiar dacă implintată într-un mediu ostil, în condiții septice. Pe fișiile de viață pe care l-am înșirat eu, omul repeta poetul, făcea gestul exorcizant al preschimbării mucigaiului în floare, răsuflarea grecoaie în adiere, bădărănia în amabilitate civilizată. Pentru un transilvănean ca mine, procesul acesta pare revelator și îmi explică, poate mai eficace decît sute de pagini de istoriografie socială sau de proză narativă natura „sufletului românesc" dintre Gorjul obștean și Ilfovul dimbovițean, stropit cu apă de Sena și de Leman, neașteptatele, genialele alunecări de expresie poetică, marele rafinament la care acest suflet — plastic, malleabil, tolerant — are uneori acces. Pentru mine, Arghezi este un florentin al României, făuritor de limbă scrisă verbită de anvergură și răspîndire cu adevărat națională. Florentin, ca Dante și, puțin, ca Machiavelli. Semănînd la chip cu ultimul Paul Valery, dar și cu un țăran de pe cîmpia Dunării. Tudor Arghezi a adunat, cu o atipică răbdare și perseverență, o zestre și de spirit al geometriei, și de spirit al fineței, la balconul de onoare al Europei, în timp ce raportul său psihofizic cu lucrurile a fost ca al unui țăran gospodar : un creion, un caracter de imprimerie, o coală de hîrtie albă, o țigaretă — în fața lui. În mîinile lui — se încarcau cu o vibrație specifică de unelte rustice, și ca niște vietăți domesticite îi simțeau parcă dinainte umorile, starea, inspirația. Arghezi, cred eu, l-a corectat, sub ochii noștri pe Horațiu : el s-a pricepui nu doar să facă din vechi-nou, ci și din mic — mare. Începînd cu propria sa statură de poet...

Firește, tot ce am reconstituit în aceste rînduri poate să nu fie ARGHEZI : poate că nu e decît o parte din cel real, cel „istoric", poate că e un Arghezi. În orice caz, este un **Arghezi** al meu, la care încă mă gîndesc și la care voi reveni, ca la o amintire și ca la o experiență fundamentală.

P.S. Am avut trei sau patru scrisori — adresate mie — de la Arghezi, de pe vremea colaborării cu revista „Teatrul". Spun am avut, deoarece după cutremurul din martie 1977, nu le-am mai găsit. Sper că nu s-au pierdut cu totul.

Am găsit, în schimb, și îl propun spre publicare — cu cuvenita autorizație a Mitzurei Arghezi — un „bilet de papagal", ultimul, cred, trimis în 1957 redacției din str. Constantin Mille și rămas inedit. Nu și-a pierdut actualitatea. Se intitulează, semnificativ : **Burghezii, tabere și categorii.**

N. Red : Articolul amintit îl publicăm, la propunerea autorului acestei evocări, în pagina I a revistei.

T. Arghezi

DATORIE ȘI SPIRIT VIZIONAR

Urmare din pag. 1

lizabilă, a patriei, problemele de importanță, vitale, ale societății socialiste fiind obiectul strălucitei sinteze prilejuite de Raportul prezentat Congresului de secretarul general al partidului.

Este, într-adevăr, emoționant modul în care țara, prin fiii săi — români, maghiari, germani și de alte naționalități — a pregătit, printr-o înaltă demnitate și angajare civică, prin fapte meritorii, grandiosul eveniment, iar acum, în aceste zile a trăit, într-o unanimă sărbătoare, una dintre cutezătoarele-i pagini de istorie. Pentru că, istoria acestor zile înseamnă, într-o lapidară metaforă, datorie și spirit vizionar. Datoria de a analiza în spiritul celei mai depline responsabilități faptele țării, realizările ... azi : spirit vizionar — adică, a gîndi în perspectivă, a trasa cu fermitate liniile de ... viitorului, a prefigura chipul patriei de mîine.

În repetate rînduri secretarul general s-a referit și a făcut-o și acum, la responsabilitatea creatorului, la angajarea prin mijloacele artei ... la rolul artei în societatea noastră. În ... acestor nobile imperative, scriitorului ... și nu numai lui, îi revin, cum e firesc, atributu pe măsură. Nu doar o înregistrare faptică, plată, fără acoperire în adevăr a evenimentelor ci dimensionarea acestora prin trăire artistică, prin nuanțare. Dintotdeauna scriitorul român a simțit nevoia de-a fi nu doar un fidel interpret al istoriei, ci și un martor activ, cu ... de implicare și discernămînt, cu vocație vizionară. Rîndurile de azi conțin în fibrele lor intime însăși pulsația vieții : ele vor alcătui fisele atît de necesare ale istoriei de mîine. Cu atît mai semnificativă este profesiunea de credință a scriitorului tînăr cu cît realitatea transfigurată în paginile sale va avea greutate peste ani. Așa încît, menirea creatorului nu poate fi decît aceea de-a înnobila prin faptă artistică versul eminescian atît de des amintit și totuși, mereu actual, „la trecutu-ți mare, mare viitor".

Reportaj la un prieten

In amintirea lui Eugen Seceleanu

în somn a murit
zîmbind
un prieten al meu
spre dimineață
cînd soția lui s-a speriat
pentru că nu i-a mai zîmbit și ei
cum era învățată
și de aceea a chemat salvarea
dar pînă a venit aceasta
prietenul meu murise zîmbind
de atîtea eforturi zadarnice
pe buzele lui înflorind
un trandafir roșu
pe care nimeni nu-l va mai vedea
fără zîmbetul lui
din colo afară de straniu.

Iulian Neacșu

Contactul cu pămîntul

De n-am avea în vedere decît relația literatură-viață, exemplificată prin unul din cei mai bravi eroi ai antichității și tot ar exista nenumărate motive de a comenta, în acest loc, excepționala monografie **Fracturile calcaneului** apărută în Editura medicală. (Homer îl scoate pe Ahile din arena marelui război troian, exact în momentul cînd punctul de contact dintre eroul său și pămîntul care îi dădea vigoare se alterează prin distrugerea contactului amintit, călcîiul). Dincolo de descrierea exactă, de o extremă rigoare științifică, urmărind datele anatomo-funcționale, rezistența oaselor, clasificarea fracturilor, anatomia patologică, experimentarea fracturilor, etiopatogenia, clinica și tratamentul fracturilor de calcaneu și extratalamice, reeducarea funcțională, sechelele fracturilor de calcaneu și tratamentul acestora, dr. Nicolae Burghele indică în capacitatea de muncă și evaluează rezultatele îndepărtate (în viitor) în tratamentul fracturilor de calcaneu, dar, dincolo de toate acestea, autorul ține să lumineze importanța mențînerii nealterate a punctului nostru de contact cu pămîntul. A fi om presupune, înainte de toate, putința de a sta pe picioarele tale, pare să spună în concluzie autorul.

Efortul doctorului Burghele merge în sensul găsirii unui „limbaj comun" în interpretarea radiologică, în clasificarea și tratarea fracturilor de calcaneu. O bibliografie impresionantă (peste 300 de autori) stă la baza monografiei sale. Dar capitolele forte ale cărții sale sînt cele ce ilustrează cercetările proprii asupra vascularizației arteriale, rezistența oaselor în fracturile provocate experimental (împreună cu ing. K. Schuller) și clasificării personale a diferitelor fracturi, de unde posibilitatea indicării unui tratament original.

Doctorul Nicolae Burghele insistă mai ales asupra fracturilor complexe, cominutive, la care sînt antrenate mai multe părți ale piciorului și, decurgînd din acestea, asupra tratamentului de urmat în vederea recuperării forței de muncă a bolnavului. Un singur capitol — „Căile de acces ale calcaneului" pare a se adresa indeosebi specialiștilor. Monografia însă, putem spune că se adresează în egală măsură și marelui public.

Semn al adevăratei probități științifice, doctorul Burghele face cunoscute opiniile și terapeutica diferitelor școli și personalități ale traumatologiei, delimitîndu-se de acestea atunci cînd rezultatele lor nu sînt corespunzătoare și propunînd puncte de vedere și practici originale pe baza cercetărilor și experienței proprii.

Dincolo de știință și meșteșugul ortopedului, cartea doctorului Burghele ne revelează arta ochiului care descifrează și arta mîinii care vindecă, cu care este înzestrat traumatologul sau făcătorul de bine. Scriitorul care își consumă cea mai mare parte a timpului său la masa de scris va fi, desigur, profund interesat în cunoașterea unor traume al căror caracter fortuit este determinat, de cele mai multe ori, de absența mișcării fizice și, citind monografia pe care ne-a dăruit-o doctorul Nicolae Burghele, îi va fi recunoscător.

Gheorghe Pituț

P. S. În articolul nostru „Corabia poetului", din numărul trecut, rugăm a se citi orice impresie de tezism **în loc de** orice impresie de deviz, **cum a apărut.**

Aventura de a fi

Urmare din pag. 1

fel fac arborii care se string / pe sub fantoma frunzelor sunînd / în citeva semințe tari crispate". Nucleul ființei este și esența ei, multitudinea posibilităților sale fiind reductibilă la una singură, aceea către care tinde uneori saltul interior, acel plonjon imaginat uneori cu acuitate : „respir adînc / trag aer mult în piept / și mă cobor fulgerător în mine". În asemenea fulgurații se produce „coincidența trupurilor" multiple, o concentrare a ființei esențiale și enigmatice care nu se dezvăluie nici pentru sine. În raporturile sale cu sine și cu propriile proiecții eul traversează întreferența unor durate personale, un joc al duratelor concentrate în momentul de adevăr al ființei „și-atunci sînt eu cel mai adevărat / închisul / blîndul om de legătură / între neliniștea de-a fi / și liniștea de cum voi fi / sărit din rotitorul trunchi al zilei albe / oprită brusc pe altă zi".

Poezia lui Grigore Hagiu se manifestă egal ca reflecție și ca trăire, cu tensiune a identității și cu emoție a apartenenței la tot : „cutremurat de o bănuită / multașteptată prezență / mă credeam în preajma / unei violente iubiri / / înfiorîndu-mă fără să le văd / nu erau însă decît cimpurile / pe care se cosise grîul / și singele meu le răspundea solidar / marginea luminoasei metropole orientînd-o / spre miresmele lor". Ipostazele identității implică o conștiință a consubstanțialității, dar și un mod de a fi ca proiecție secundă a fenomenelor : „golul de aer prin care am fost / îmi absoarbe bătăile inimii / norii îmi închid ușa ce dă pe terasă / și cînd prin liniștea oprită mi-aud / întinzîndu-se-n patul nedesfăcut somnul fără de carne și oase / sînt doar amintirea unui univers albastru".

Succesiunea ipostazelor ființei modifică formele conferindu-le un caracter labil. Eul liric al lui Grigore Hagiu este preponderent retractil, atunci cînd sentimentul identității cu lumea se manifestă ca reflectare interioară, dar cunoaște și momente de extensiune, tensiunea revărsării dincolo de propriile forme fizice : „trenul trage o dungă de tuș , întărînd orizontul cu alt orizont / prin inclinarea asfințitului / să nu mi se reverse , singele tot către soare". O asemenea condiție metaforică devine spațiul în care visceralul este conciliat cu cosmicul ca forme ale aceleiași esențe : „poate liniștea mea de atunci / se datora căldurii lunecînd încet (...) / ori celulelor mele / fără zgomot rotindu-se / deschizîndu-și potirele-n umbra / părului tău înnorat prevestind ploaie / (...) pămîntu-nvîrtindu-se mereu mai încet / din spații cerești mă atrage spre el / de parcă i-aș fi singura și tainica sămînță".

Orice invocare a visceralului, a existenței celulare, a nervilor vibrînd în acord cu ritmuri din afară este convertită într-o referință de natură intelectuală, într-o meditație care ia ca obiect propria existență („mă pot gîndi pe mine însumi / întreg într-adevăr"). Demersul reflexiv nu vizează eul moral, eul în conjunctură socială, ci ființa în sine, ca existență fabuloasă cu durată proprie. Dinamina eului implică uneori o autodevocare, între recreere, disjuncția ființei în „cel care sînt", „cel care am fost" și „cel care voi fi" ca ipostaze ale aceleiași entități indestructibile : „în numai cercului nu-i este dat / să sară din el însuși mefară / și-asemeni lui nici eu nu pot / decît să cresc egal / din centru către margini / hidos cu mie mișmi ochi hipnotic".

Poezia lui Grigore Hagiu reflectă avatarurile identității tentate de existența absolută într-o ... perfecțiune permanentă a planurilor și duratelor, a regnurilor și spațiilor interioare. Această aspirație a identității disponibile, mobile și metamorfice se realizează printr-o dinamică accesită a ipostazelor : „puteam să fiu tot ce voiam / dar numai o secundă / și doar un singur / o sămînță trecînd prin toate semințele / destinîndu-se pe sine / un arbore trecînd prin toți arborii / destinîndu-se pe sine". Această aventura a formelor traduce în ultimă instanță vocația arhetipului, a esenței care stăruie dincolo de proiectiile ei în formele antrenate într-o mișcare neîntreruptă : „o altă inimă / mai mare / se abanarbe / și răsărirea stelei ce-o vedem / e-o treaptă nouă sufletului fără margini".

Într-o lume reductibilă la arhetipuri mentale în care eul există și reflectează, poezia devine actul absolut de confruntare cu o ordine morală în care din nou ființa reprezintă valoarea absolută : „cîtă vitalitate-o versuri / la urma urmelor / cîte-ntr-o viață poți să scrii / simt mai presus de toate teamă / în tainâ începînd să mă gîndească / el face tot ce vrea cu mine / mă pune să-i probez cu mîine însumi adevărul".

Cu volumul **Miazănoaptea miresmelor** aventura ființei nu mai este explorare a formelor și limitelor posibile, meditația fiind transferată în alt regim. Aventura de a fi cunoaște confruntarea cu posibilitatea de **a nu fi**. Reversul existenței este descoperit de o sensibilitate modernă, anxioasă, cu reminiscențe ale sufletului medieval transmise în mod straniu sub accentele sensibilității contemporane. Gestul retragerii în sine nu mai are semnificația descoperirii, el produce un hiatus în cadrul unui ceremonial funest „ mișcare febrilitate / exerciții de autodistrugere / îndărătul perdelei / pe lungi clape osoase / și deodată / starea pe loc / retragerea bruscă în sine / lăsînd lumea să curgă / vertiginos înainte / naștere poate / sau despărțire". Se produce deci o criză, o desprindere a eului de lume, o separare a identității care are drept consecință o conștiință a precarității ființei Odată ce numai aparține lumii, devenind autonomă. Ființa devine vulnerabilă ea nu mai este sămînța, nucleul, esența universului ci o existență individualizată asupra căreia se manifestă agresiunea neantului. Non-existența dobîndește un

tere să fie / și greutatea să-și întoarcă medalia aeriană / mi se luminează chipul / de fulgerul căzut prin voi acum o săptămînă".

Unitatea viziunii asupra ființei se manifestă prin corespondența constantă între celular și stelar ca dimensiuni ale aceleiași existențe. Senzația și cerebralul sînt concentrate în aceeași durată : „un lung / și rece și subțire / fascicul concentrat de intuneric / prin măduva spinării încercînd / să-și potrivească foamea / spre puberea stelară".

Consubstanțialitatea ființei cu universul reintegrează eul disjunct la un moment dat, dar esențială nu mai este materia unică, ci forța, acea gravitație resimțită confuz ca ocrotire și ca agresiune. Forța aceasta cosmică este celebrată dar în același timp exorcizată, ea manifestînd însă o permanentă fascinație : „ai început să pătrunzi / în propria ta nălucire / în timp ce fără de veste / lumile-și schimbă-ntre ele greutatea / căzînd în spații în sine mai grele". Sentimentul „gravitației" redimensionează eul adăugindu-i abisul absolut. Aceasta nu semnifică însă damnare ci pur și simplu un nou spațiu al existenței, o proiecție a intelectului nu lipsită de frisonul metafizic „zace-n adîncuri / greutatea noastră / înainte de a ne naște". Confruntarea cu „gravitația" ca element inefabil, ca forță integratoare, latentă, absolută, virtual agresivă este o etapă a liricii lui Grigore Hagiu și o ipostază a aventurii ființei. Sensul acestei aventuri nu este egotismul narcisist, nu contemplarea sterilă în jocul unor oglinzi mereu rotite în jurul imaginii proprii. Aventura de a fi are la Grigore Hagiu un sens general uman, individualul fiind proiectat în acel nobil sens wittmanian al acelui **eu** care vorbește în numele speciei. Dramatismul aventurii existențiale este potențat de generozitatea sensului ei. Inostaza ceea mai cuprinzătoare a eului poetic este explicată într-o poemă-mesaj care decodifică semnificațiile esențiale ale atitudinii poetului : „mă scol în zori / imi număr în tihnă / bătăile inimei / să știu ce fel de zi va fi mai către amiază / și cîte stele și ce lună noaptea vor mai răsări (...) / mi-absoarbe-afară vîntul / masa grea de lemn la care scriu / semințele se-ntreabă de nu sînt fulgerul cel așteptat / de-aș fi în stare / de-aș putea să nu gîndesc / doar pentru mine / în mine însumi aplecat cu îndirjire / în căutarea-nfrigurată-a celorlalți / (...) / vine grăbit și seceră / un timp care nu iartă / nu-i prea tîrziu să-ntoarcem armele / să cercetăm de ce adîncul nu ne rabdă / fie la îndemîna tuturor / **învățul drept al omului / căutător de sine / în chiar izvorul ființării sale" / în chiar suprema lui voință de a fi** / lui nici o limită nu-i este pe deplin închisă / și nu-l apasă nici-o tragică durere mult prea tare / să nu-i preschimbe apăsarea — piatră rară / **mă simt asemeni unui vas de singe / în care și-a pecetluit mesajul / lumea de azi / spre lumile de mîine".**

atelier literar

poșta redacției

L. PĂVĂLAN: Auspicii destul de bune, în primele manuscrise. Sînt, firește, și nesiguranțe, naivități, soluții simpliste etc., dar cîteva din pagini ne permit să așteptăm cu optimism („Oamenii", „Esență", „Octombrie", „Avertisment").

DAN ELIAS: În primul plic, nimic nou! În al doilea, cîteva lucruri ceva mai înfiripate: „Albastru", „Boicot" (strofa a treia, greoaie, confuză).

AL. PRIBOIENI: Lucruri în general modeste, în cele două plicuri. Doar cîteva depășesc oarecum acest nivel, dar fără a egala cele mai bune pagini anterioare („Eroare", „Trei meșteri mari", „La capătul nopții", „Nu primesc daruri").

M. MIHALE: Un torent verbal, tulbure, ușor delirant, în care lucesc ici-colo și reflexele poeziei. E nevoie de un mare efort de limpezire, de decantare, de epurare a materiei groase, greoaie. Ceva mai aproape de acest deziderat pare să fie „Neștiuta depărtare". Să vedem ce mai urmează.

D. DIAMANT: Un patos susținut, în „Credința", „Certitudine". (Cum să nu vi se returneze sau să se piardă plicurile, dacă, acolo unde toată lumea notează adresa destinatarului, dv. vă scrieți propria adresă!... Ciudată originalitate! De mirare că nu le primiți pe toate înapoi!...).

MARCELA M.: Merge spre bine, pare-se, cu un plus de substanță și de vibrație, deși n-au dispărut cu totul versurile convenționale, „de umplutură", locuri comune, „neutre", fără aport etc. Cele mai aproape de reușită: „Lăcașul trupului", „A scris despre mine", „Confesiune".

I. PĂTRU: Lirismul, cam firav, se pierde sub debitul masiv, insistent, al vorbelor, mai mult asertoric, speculativ, cerebral, mergînd spre paradoxul formal, „făcut", spre „gag" etc. Cîteva pagini lasă unele speranțe: „Opțiune" (strofa a doua), „Mîini de femeie", „Boii" (cu finalul ratat).

I. V. PERIAM: Nu sînt noutăți, lucrurile merg pe același drum bătătorit (înainte de vreme) cu performanțe mai de grabă modeste, cu scurte fulgerări lirice, ici și colo („Adolescența" III, „Diurnă" — strofa finală). O lungă și studioasă explorare a cărților v-ar face bine.

T. VIȘAN: Există o vagă adiere lirică prin aceste pagini, încă prea uscate, totuși, prea declarative și, uneori, prozaice. Să vedem ce mai urmează.

SORIN PETRESCU: Sînt unele semne (mai ales în „Undeva, în Noua Guinee"), dar, deocamdată, „mișcarea" e nesigură, stîngace, lipsa experienței se manifestă decisiv (ca și inerțiile unei versificații didactic-convențională). Merită, însă, să stăruiți.

N. ROȘIANU: E greu de evaluat, deocamdată, perspectiva reală a unei îndeletniciri (nu lipsită, totuși, de unele însușiri lirice) în care predomină un soi de delir metaforic și o adevărată beție de cuvinte (cu mult prea multe „roiuri de stele", „roiuri de fluturi", etc., etc.).

MATHILDE: Am primit cele trimise. Sîntem, însă, în fața unor probleme: „Clepsidra" e prea mare; celelalte, prea puține: „Stinca", „Virtual", „Viziera" (trecem, desigur, peste indecența „sărituri din baie" din „Inelul de logodnă", plină de venin provincial și de acră opacitate, care nu concordă nici măcar cu declarația de „stimă și admirație" care o însoțește...). Ne mai trebuiesc, deci, niște texte!

A. POTOP: Sînt pagini de început, din care nu lipsesc nesiguranțele și stîngăciile inerente, dar nici semnele unei dispoziții lirice care ar putea să însemne o reală promisiune. Lucrurile cele mai aproape de reușită: „Paradox", „Nomadism", „Simplitate", „Dacism". Să vedem ce mai urmează.

SELENA: Semne destul de bune, în mai toate aceste prime pagini și mai cu seamă în „Iarna", „Floare de-o clipă", „Recluziune". Sînt de așteptat rezultate din ce în ce mai bune (...și o semnătură adevărată).

T. ESTEMA: Confirmări, în pagini ușor crispate, rigide, cu emisie reținută. Mai bine, în „Dăruire", „Carul de idol", „Gorgane în august".

R. COSMIN: Versul n-are încă îndeminarea și fluența necesară, e încă greoi, stăpînit de inerții convenționale, dar unda lirică e sesizabilă de pe acum și ne îngăduie să așteptăm rezultate mai concludente.

A. TĂNĂSESCU: Vești le sînt îmbucurătoare, drumul pe care ați intrat vă rezervă multe surprize, fascinații, dar și mari probleme, poate chiar cazne (nu lipsite nici ele de seducții și bucurii). Versurile sînt primele „note de drum", încă crude, nelimpezite, neajunse deplin la incidența artei. Dar pline de ginduri fertile, promițătoare („Statistica", „Să urli surd"). Țineți-ne la curent.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Ultimatum

Poate, spune distinsul negustor de farduri
bucuros că minciuna ca și adevărul
se măsoară-n cuvinte.

Probabil, strigă vopsitorul de fluturi
fericit că singurele sale certitudini
se nasc și mor odată cu soarele flecărel zile.

Dacă, zice fabricantul de ochelari colorați
învățîndu-ne că poezia e un joc pentru
oamenii singuri,
o armă secretă umplută cu confeti de bal,
un manual de „Cum să ne pregătim tot
timpul
pentru a nu ști nimic precis"

Și, cum valoarea a ajuns o cocotă prea
țipător fardată
ca s-o mai recunoști de la o zi la alta,
mă mulțumesc să-mi notez cu cerneală
simpatică
pe frunzele de mai, răsărind să dea rod,
poemele mele, deocamdată secrete,
despre măruntele adevăruri de carne și singe,
despre rațiunea îmbrățișării din parcuri,
despre libertatea materială a lăstunilor,
a apei care curge, a sevei care urcă-n
capaci —
anunțîndu-vă solemn că, începînd chiar de
mîine,
poezia mea va ști totul și va spune totul.

Poemul acesta este un ultimatum.

NELU STANCIU

Sala de gimnastică

În sala de gimnastică a lumii,
toți îngerii se-ntind ca să mai crească,
iar mușchii lor, vioară țigănească,
îmi cîntă la ureche ca nebunii.

Cei mai mărunți s-au presărat cuminți
pe două șiruri lungi ca niște șine
și dau încet din mîini și din glicine,
iar cei mai mari, mai lucii și mai sfinți

în jurul unui ax se-nvîrt de-a valma
ori sar în zbor obstacole de fier,
ninsoarea lor de pene umple palma
întinsă-a cerșetorului de cer

pe care nu-l chemară, nici văzură
ascuns pe după deget și inel,
tot așteptînd să vină fără ură
suflarea lor de aripi peste el.

RADU SERGIU RUBA

Moment

Și iluziile pot deveni o stafidă urîtă
frumusețea un fluture pe lampă
cu mustăți străvezii
ca într-o plantație de bumbac
rămîi rătăcit în mecanismul secolului
din care cu greu poate planja cineva
într-o coleașcă cu cai
dar poți vedea cum un poet
se joacă de-a baba-oarba cu cuvintele
pentru el pictorul de alături
surprinzînd realitatea imediată
desenează oameni fără urechi
e momentul cînd indoiala coboară
și urcă pe deal ca Sisif
e momentul cînd te afli la răscruce de drum
și ți-e teamă să guști dulceața stării pe loc
ai palmele goale
și te întrebi cum se cîștigă
de această dată războiul cu tine

DANIEL CORBU

Desene de Micaela Istrate

Dăruire

Celor lipsiți de așteptare
le-aș împărți farmaceutic
dozele mele
speranța mea că-ntr-o zi
cerul va cădea
atît de jos c-o să le vină
ușor copiilor să-l
răsucească pe băț ca pe-o
vată de zahăr
le-aș împărți din fitilul
luminărilor
care-așteaptă să ardă virtual
ca o treaptă

THEODOR ESTEMA

Prietenul meu, pictorul

El picta numai peisaje și naturi moarte.
E drept, uneori, în cîte un tablou
unde cerul era zdrobitor de albastru,
mai picta și cîteva păsări —
un fel de justificări inaripate ale cerului.
Desigur, un naiv,
dar numai cu o singură trăsătură de penel,
reușea să elibereze o pasăre
dintr-o colivie.

NICOLAE ALEXANDRU-VEST

Vînătorească

De cîte ori mă-ntorc de la vînat
Puștanii-mi dau tircoale ne-ncetat,
șireți cu ochii mă descos întîi
Așa, din creștet pînă în călcîi
Și rid că-n ciochinarii de la brîu
Nu văd nici potîrnichile din grîu
Nici prepelițele ce-și lasă-n zări
Să-nghețe puii neascultători,
Nici fluierarii cringului de soc,
Nici rațele cu plins de ape-n cioc...
Și țîncii coate-și dau că văd mereu
Mincînd covrigi prepelicarul meu
Iar arma ca un visător tehui
Privește-n sus la nori ca la gutui...
Dar toamna cînd mă-ntorc cu căprioi
Copiii toți în ochi au reci ninsori
Mă ocolesc și fug trăgînd cu ei
Lețuri căzute parcă de pe stei;
Adună frunze-abia picate-n ierbi
Și le alintă pulsul ca la cerbi
Iar cîinele ca fulgerat de-un gînd
Adulmecă deschise răni pe vînt.
Albite văi de brumă și de ploi
Lungi țarini mestecate-n dinți de oi
Pe cînd, pe umăr, pușca-n legănat
Se uită-n jos ca omul vinovat!...

ION CRAIOVA

Gînd

Nu mă sfiesc
și nu roșesc în obraz
cu gingășie egală m-aplec
spre giza mărunță și firul
de iarbă
spre pîntecul iubitei rotund
mocnind o fărîmă
de viață
gîndul acesta
al meu fiind
și al planetei...

G.M. BUCOVICIOR

Un mare poet al prozei

Urmare din pag. 1

Ce trec, năluci sirene, prin porumbiști brumate...".

Vom considera o asemenea proclamație drept un crez civic — dacă raportam acest crez la conținutul etologic și tematic al prozelor lui Zaharia Stancu — iar din punct de vedere al filosofiei artistice, un program estetic pe toată viața care stă, ca un nex al sincerității explozive, la temelia întregii sale opere. Cercetătorii literaturii lui Z. Stancu au remarcat nu o dată valoarea repetiției, a **iterativului** în proza sa, aparținînd unei poetici profund specifice acestui scriitor. Nu s-a subliniat însă îndeajuns nici structura ori geneza, nici finalitatea unei asemenea tipologii stilistice în perspectiva ideii că, atît la un capăt cît și la celălalt, stă un singur creator: **Poetul.** O culminație epică — mă refer la „cantitatea" de epos pur — este **Șatra** și **Șatra** înseamnă totuși, pe foarte multe pagini, poezie. Poezia s-a vădit puternică — deși marcată la fiece pas de accentul social, de energetismul revoltei — în **Desculț**, poezia putea și poate fi descoperită în oricare carte de proză, în **Pădurea nebună** sau în **Jocul cu moartea** chiar și proza gazetărească (**Sarea e dulce, Cefe de taur** o confirmă), dar nicăieri nu e mai prezentă decît în **Ce mult te-am iubit.**

Ai zice, recitind mai ales această carte, că foarte multe versuri, ori că întreaga propensiune pentru vers a prozatorului Zaharia Stancu — autor a zece volume de versuri, dar al cîtorva zeci de cărți de proză — s-a condensat aici, în ultima carte, ca să ne furnizeze expresia cea mai înaltă a sintezei relaționale poezie-proză. Dar gestul predilect al prozatorului-poet este repetiția fără îndoială de natură lirică, minuită cu o forță irepresibilă și în virtutea unei geometrii spațiale insolite, a unei topici organizată mai întotdeauna în jurul vocativului și imperativului, ceea ce face pînă la urmă întregul farmec al stilului. De ce imperativ și de ce vocativ — chiar și atunci cînd în mijlocul frazei (de proză) nu personajele sînt cele ce vorbesc sau despre care se vorbește? Pentru că poetul știe — în orice împrejurare — să stea de vorbă cu lucrurile, știe să le dea viață, în așa fel încît ai adesea impresia că autorul nici nu există, că el însuși s-a pulverizat ori și-a topit undeva frenezia cunoașterii în magma lucrurilor și în forfotul lumii. Totul pare a ține de un univers al certitudinii și — ca și la Esenin — de strigătul pur: „Îmi arde creștetul, mi-l arde, auzi? / Și eu te aștept, mereu te aștept / Să vii fără ochiul galben al lunii, / Galben, tulbure și viclean".

Din același poem, **Buna Vestire** (1943) — programatic, după noi, pentru structura lirică a lui Zaharia Stancu — sîntem tentați să citățm versuri întregi care ne-ar putea dovedi limpede un transfer sui generis: metamorfozarea reportajului, a discursului (aparent) naiv, în poezie. Dar nu într-o poezie intimistă, cum ne apare la o primă lectură chiar poemul citat, ci într-o poezie de adînci rezonanțe aflată într-un dialog vehement, de bărbătesc **desperado** cu lumea exterioară. Iată ecoul istoriei pătrunzînd ca un țipăt în climatul senin al confesiunii lirice, din 1943: „Ca fiul meu am fost odată tînăr / Viorile lumii în inima mea au cîntat / Și-acum pling viorile lumii și pădurile lumii / În inima mea" (...) Cu ochii la celălalt paradis, / Plîngem, Maria, / Lîngă pomul bătrîn al vieții, / Plîngem, Maria (...) Maria, / Acum cînd toate Mariile lumii plîng, / Buna-Vestire, Maria...".

Acestui simbolic personaj, Maria, din poemul scris cu decenii în urmă, în plin ciocot al istoriei și sub semnul unor mari prefaceri, îi răspunde mai apoi umilitul, orgoliosul dar și plinul de speranță Darie — parabolă perfectă a arhitecturii lirismului social al lui Zaharia Stancu și poate primul erou, esteticește valid, al noii noastre literaturi. Mai apoi, în alt sens — cu o rezonanță existențială mai amplă, aș spune universală, completînd cromatica și structura stilistică a unui veritabil **ars poetica** al prozei — se angajează în replică romanul **Ce mult te-am iubit.** Din cele mai elementare cuvinte — și dintr-o sumă de repetiții de o misterioasă simplitate — se naște poezia tulburătoare a acestei cărți. Nu am putea s-o ilustrăm, în tușele rapide ale acestei evocări, decît schimbînd pur și simplu ordinea discursului, imprumutînd textului o tectonică vizuală, un aranjament tipografic de poezie, încorporat dealtminteri în fiecare silabă:

„Cîmpul își trăiește viața lui
Vîntul adie
Arborii își leagănă ramurile,
vîrfurile,
își clatină frunzele,
foșnesc
. . . . . .
Nechează undeva pe miriști
niște cai aduși la păscut
Spre gară pocnesc
de două-trei ori puști
(S-au îmbătat jandarmii
La circiuma lui Bucurescu
și trag în lună).
Prin iarba din jurul nostru
se strecoară
gușteri, gize, gîndaci.
Oare cînd doarme cîmpul?

Niciodată...
Niciodată...
Niciodată..."

Profund omenesc, izbucnit și organizat dealtminteri din și în matca omenescului comun, glasul înalt poetic al lui Zaharia Stancu străbate pădurea de semne a prozei românești și se aude în chip stilistic distinct, ca fiind, înainte de orice, glasul unui mare poet — poet în tot ce a scris.

Profund literar, înălțat pe voința unei arte masive, de o viață — dăruită artei de a fi a omului în societatea de azi și năzuințelor aceluiași semen față în față cu ziua de mîine — excursul bio și bibliografic al lui Zaharia Stancu este acela al unui Amphion modern. Așa cum aedul mitic își strunea lira pentru ca zidurile Tebei să se înalțe tot mai sus, tot astfel poetul-prozator nu a pierdut nici o clipă din marele cîntec al vieții și al artei. De aceea a plîns și a rîs — dar mai ales a fremătat, neîncetînd nici zi, nici un ceas să trudească. Și-a reprimat orice clipă de repaos și chiar spre sfîrșitul vieții — cînd era încununat de glorie și nu putea stringe cu brațele-amîndouă opera vieții lui — nu și-a permis, spre deosebire de atîția confrați ai lui care precuvîntă fălos din înălțimile unui **odinioară** deja apus, nici o pauză, nici un răgaz. Zaharia Stancu ne dădea astfel, în poezie, proză publicistică, în tot ce făcea, o înaltă pildă, de

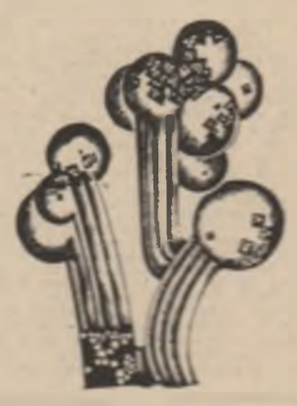

luptă împotriva obosirii și a mulțumirii de sine, de care nu ar trebui să uităm. Z. Stancu știa bine, cunoștea adînc algebra și geometria luptei, începutul și sfîrșitul și cine știe toate acestea, știe și drumul (fracțiile) al vieții și prin viață dincolo de moarte:

„Aici e marea. Aici e mirișul.
Am fost mare. Am fost singe.
Suferința a început în clipa
în care am căpătat glas și chip".

Omul acesta de artă și omul — nici scriitorul prolific și omul vital nu fost totuna — nu poate fi uitat niciodată. Nici o gramatică a discordiei n-ar putea înșuruba o astfel de ecuație. Este credința noastră fermă acum, la cinci ani de la stingerea din viață a lui Zaharia Stancu, nemuritorul, marele poet al prozei românești.

Ce mult l-am iubit!

Urmare din pag. 1

Fără nici urmă de supărare. Era președintele Uniunii Scriitorilor dar, mai ales, era un bărbat înalt și nins, ca o crizantemă cu ochii verzi. Nu semăna deloc cu fotografiile din cărțile mele de școală. Nu semăna cu o fotografie, era atît de viu încît nu ar fi putut semăna cu nici o fotografie. M-am speriat, desigur, și am încercat să mă apăr, eu eram nimeni, un nimeni foarte tînăr, dar nu m-a lăsat.

— Știu, da știu, ai auzit de mine. Poate m-ai și citit. Și eu te-am citit, și eu am auzit de tine.

Este greu să-mi închipuit acum ce am simțit atunci. Poate că am și roșit, gîndindu-mă cît de puțin scriesem eu să fi auzit de mine Zaharia Stancu. M-a luat de umăr și m-a dus la prima mea întîlnire cu scriitorii. Pareă visam. Mai tîrziu a fost și președintele meu.

— N-am ce să fac, îmi spunea, toți aveți dreptate, numai eu nu am.

O dată i-am dus prima mea carte, nu mai știu dedicația. A citit și a zîmbit subțire.

— De ce nu mă mai iubești? a întrebat, de ce? poți să-mi spui de ce? Vei muri înaintea ta, ține minte, da, da, ține minte, și mă vei regreta, vei spune, da, da, așa vei spune: îmi pare rău, vei spune, îmi pare foarte rău că nu mai este Zaharia Stancu.

Uneori, e adevărat, observasem că este mai bătrîn decît mine. Îmi plăcea să-l aud și să-l privesc. Cînd îl citeam și cînd îl citesc și cînd îl voi citi îl auzeam, îl aud și-i voi auzi vocea. Am dialoguri pe care nu le-a scris, dar pe care le-a lucrat cu și cum urma să le scrie.

— Ce vrei?
— O mașină de scris.
— Și cît costă o mașină de scris?
— ...?!
— Bine.

Și a sunat și a semnat, a mai sunat și a mai semnat de cîteva ori pe cererile cu care m-am dus.

— Ce vrei?
— O mașină de scris.
— Cît costă o mașină de scris?
— ...?!
— Ți-am mai dat și o să-ți mai dau, dar tu vrei să-ți iei automobil, nu mașină de scris.

Nu mi-am luat nici automobil, nici mașină de scris. M-am ales cu acest dialog mai prețios pentru mine decît una sau cealaltă. Într-o zi de începutul a lui decembrie m-am dus să-l văd pentru ultima dată. Au trecut de atunci cinci ani. Dar cum au trecut? Cu ochii săi uneori și albaștri dar, de data aceasta, închiși, în ciuda numeroșilor săi prieteni și nepriteni din jur, părea mai singur ca niciodată. Fără să mai știe nimic de semnat, fără audiențe, fără glas. Zaharia Stancu plecase. Am intins alături o crizantemă mare și albă, o floare care nu știu dacă-i plăcea, dar îi semăna. M-am îndepărtat încet, privindu-l pe amîndoi. Și a cîtă oară-am mai știut cum să-i dreseberez. Am închis ușoară rece ce-mi pîrîie de necrezut. Zaharia Stancu murise cu adevărat după ce, ani de zile, mă amenințase că va muri ca să-l regret. Îl regret cît mai omenește posibil pe un scriitor care a știut să răspundă cu numai propriile sale întrebări, și nu numai în propriile sale cărți. Au trecut totuși cinci ani, de aceea mă întreb dacă tot ce am scris altă este adevărat sau doar o închipuire. Să-mi fi închipuit eu că a murit Zaharia Stancu?

PREZENȚE SCRIITORICEȘTI

În memoria lui Zaharia Stancu

Marți, 4 decembrie 1979, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu" din Capitală a avut loc o emoționantă seară dedicată memoriei lui Zaharia Stancu. Personalitatea proeminentă a celui de la a cărui dispariție se împlinesc 5 ani a fost evocată în calde cuvinte de George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, care a vorbit despre începuturile literare și ziaristice ale lui Zaharia Stancu: „Era un condei ascuțit, de temut. O vreme, l-am avut director la «Lumea românească». Acolo a început prietenia noastră care ne-a legat o viață [...] Au șosit apoi anii de libertate... Zaharia Stancu a intrat, ca întreaga noastră generație, în marea furtună. Vijelioșul Stancu se simțea în largul lui. Simțea că acum putea să dea tot ce avea el mai bun, tot ce așezase în el natura și o viață zbuciumată, plină pînă la refuz". Apoi vorbitorul a evocat marile merite ale lui Zaharia Stancu în calitate de președinte al Uniunii Scriitorilor, funcție în care „a pus pasiune extraordinară în apărarea și promovarea intereselor scriitorilor".

În cuvîntul său criticul teatral Radu Popescu, redactor șef al revistei „Teatru", a evidențiat calitățile de adevărat scriitor ale lui Zaharia Stancu precum și prietenia, ospitalitatea și accesibilitatea celui care, președinte al Uniunii Scriitorilor fiind, precum și director al Teatrului Național a acordat-o talentelor autentice, a spus: „Am cunoscut un Stancu idealist, generos, capabil să-și dea dumicatul de pîine și cămașa de pe el pentru a ajuta un necunoscut [...] L-am cunoscut calm și împăcat într-o filozofie țărănească a vieții și a destinului..." A vorbit deasemenea N. Carandino care, insistînd asupra activității ziaristice a scriitorului și asupra luptei lui antifasciste, a evocat zilele de lagăr de la Tg. Jiu, referindu-se de asemenea la perioada în care Zaharia Stancu a fost director al Teatrului Național, precum și de președinte al Uniunii Scriitorilor unde a făcut dovada unui excelent organizator precum și a unui adevărat om, calități care l-au apropiat, întotdeauna de toți cei cu care a colaborat. În încheierea acestei seri comemorative au recitat versuri și proză de Zaharia Stancu actorii Elena Sereda, Emil Liptac și Irina Răchițeanu-Șirianu. Iar Traian Iancu a citit un poem omagial.

TELEGRAME

Stimate tovarășe
ALEXANDRU MITRU PĂRĂIANU,

Cu prilejul celei de a 65-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R. S. România vă transmite sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și succese în activitatea literară.

La mulți ani!

Președintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Iubite și stimate tovarășe ION VLAD,

Cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă transmite, din inimă, sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea literară, în munca obștească, pe care le desfășurați cu pasiune și devotament, în slujba educației estetice umanist-revoluționare din patria noastră socialistă.

La mulți ani!

Președintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

Iubite și stimate tovarășe CORNEL REGMAN,

Cu prilejul celei de a 60-a aniversări a zilei dumneavoastră de naștere, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă transmite un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea literară și în munca obștească, pe care le desfășurați cu pasiune și devotament, în slujba literaturii și educației estetice umanist-revoluționare din patria noastră socialistă.

La mulți ani!

Președintele
Uniunii Scriitorilor din R. S. România
GEORGE MACOVESCU

SCRISORI CĂTRE REDACȚIE

Tovarășe redactor-șef,

Cu speranța că veți înțelege amărăciunea mea, vă rog să publicați rîndurile de mai jos.

Răsfoind volumul **Cartea românească în lume**, de Victoria Nedelcovici, Elena Popescu și Constanța Protopopescu, am avut dumerirea surprinzătoare să constat că numele meu nu figurează printre autorii români traduși peste hotare, deși mențiunea celor trei „specialiste" în bibliografiile a mers pînă la a înregistra chiar și pe autorii prefețelor cărților traduse și tipărite la noi, pe cheltuiala țării, pentru a fi distribuite în străinătate.

O simplă scăpare? Nu, căci numele meu a fost omis intenționeaza de către cei care, cu diferite ocazii, au publicat știri de mirat despre succesele culturii noastre în lume. De parcă nu ar fi ajuns faptul că un modest grafician de școală elementară de periferie a fost tradus de două ori în Italia, o dată în America, iar acum și în Japonia.

Nici recentul **Dicționar cronologic al literaturii române**, coordonat de Dima — Chițimia, nu mă înregistrează, deși lucrările mele au fost foarte bine primite de critica noastră, iar peste hotare — trebuie s-o spun — nici o altă lucrare românească nu s-a bucurat de atîtea recenzii elogioase, semnate de autorități pretutindeni recunoscute.

Omițînd sistematic numele meu, astfel de autori atentează la piscul de posteritate care mi se cuvine și, ceea ce e mai grav pentru mine, lezează calitatea mea de cetățean, creînd impresia că adevărata cauză n-ar fi incompetența și invidia, ci motive mai ascunse.

VASILE FLOREȘCU

Membru al Academiei de Științe Sociale din Bologna, Corespondent al Societății Americane de Retorică, Membru al Societății Internaționale de Istoria Retoricii, Membru în Consiliul de Direcție al revistei „Philosophy & Rhetoric" din U.S.A.

SPORT

Meciul de la Montauban s-a pierdut pe Giulești

Montauban are scuma celor 15 de ani și a lipsei de experiență. La 15 Semăn nu are nici una: ambii au [illegible] și evident inutil într-un teren îngust părut de fini francezi. Predilecția conducerii tehnice în acest meci pentru grivițeni — recidivă a eroarei din turneul englez — a cîntărit greu în balanța meciului. Lipsa de experiență nu [illegible] lipsa curajului de a placa, de a opri cu orice preț atacul advers. **Trei placaje într-un meci, dintre care unul a dus la accidentarea lui Zaflescu arată slăbiciunea acestei linii (spre a nu mai vorbi de delicatul spectator Simion).** Lipsa unui jucător bătăios de tipul lui Motrescu a fost evidentă. Foarte sigur realizator, Constantin n-a convins nici el prin jocul în teren. Mijlocașul de deschidere, Suciu, a jucat mult sub cerințe, cu deschideri tîrzii și introduceri defectuoase care ne-au costat foarte scump. Cu mici gîndărit nu poți cîștiga un meci mare. Înaintarea noastră, foarte bună la tușă, a cîștigat în grămadă toate mingile introduse de noi, de ce era nevoie ca Suciu să introducă în linia a II-a? Tot greul meciului a fost dus de cei opt înaintași lucru de fapt normal, dar ei au avut acum de luptat cu 15 adversari sub privirile binevoitoare ale celorlalți 7 jucători români. În prima repriză acești minunați înaintași au dat tot ce au putut acoperind întreg terenul. Singurul reproș pe care am putea să li-l aducem e că n-au știut să profite în prima repriză mai mult de superioritatea lor, de perioadele cînd au dominat pe fondul deruteI franceze. Impetuosul Marin Ionescu s-a dovedit a fi sufletul acestei formidabile înaintări. Lipsa lui (min. 21) a cîntărit greu. Urdea a însemnat un debut promițător, dar... Pintea și Scarlat s-au văzut mai puțin, Bucan, dar mai ales Ortelecan au luptat exemplar. Linia a III-a, Murariu, Dumitru, Stoica, fără a străluci ca altădată, egalează linia a III-a franceză, accetită de curînd cea mai bună din lume. În repriza a doua risipa istovitoare de energie și-a spus cuvîntul: linia a treia n-a mai reușit să se desprindă în ajutorul apărării fiind silită să sprijine grămada în fața presiunii greilor francezi. Lipsa **acută de claritate** dată de o dureroasă epuizare a fost și ea prezentă. Cît despre adversari, aceștia au **reușit** ceea ce nu aveau cu un an în urmă: să-și formeze o echipă nouă, omogenă și de mare valoare. Psihologic, noi am pierdut meciul de la Montauban în urmă cu un an cînd am lăsat să ne scape pe Giulești o victorie la scor în fața unei echipe care nu a înțeles nici ea cum a cîștigat. Astăzi Franța este poate cea mai omogenă valoric echipă din lume — victoria asupra Noii Zeelande este și ea semnificativă. Ea aduce în elita rugbyului spiritul bătăi prin fastidiosa treisferturilor, însă și prin violența înaintării. Dar ceea ce nu-și permit decît rar cu britanicii, și-au permis dimotodeauna față de școala noastră: ignorarea totală a fair-play-ului și a marii reguli a rugbyului: nu-l lovi pe cel căzut! Dimpotrivă, aceasta a fost tactica de joc franceză. Accidentarea lui M. Ionescu, desele întreruperi pentru îngrijirea lui Stoica, Murariu, în general a celor mai valoroși jucători ai noștri nu au fost decît rezultatele acestei tactici de uzură fizică și morală. Și băieții noștri, care de-abia scăpaseră de „stilul" francez și jucaseră de o rară frumusețe și corectitudine în Anglia! Ți-era și milă de acești flăcăi voinici care încasau fără să crîcnească dovezile cavalerismului francez. Aceasta a fost și singura greșeală a corectului arbitru Short: toleranța în grămezile spontane. E drept că și francezii sînt acum mai discreți: a trecut timpul lui Palmie care sărea cu amîndouă picioarele pe jucătorul căzut, acum se folosește numai unul. Dincolo însă de aceste aspecte reprobabile ale dorinței de a cîștiga cu orice preț, Franța rămîne revelația acestui an. Doar cînd treisferturile noastre vor fi la fel de bune ca înaintarea, vom putea învinge redutabila și vechea noastră parteneră, căreia îi urăm succes în turneul celor 5 națiuni, în credința că acesta va deveni al celor 6. Căci nu e vorba, cum scria cronicarul ziarului **Sportul**, de o bătălie din lupta noastră de pătrundere în elita mondială a rugbyului. Noi sîntem în elita mondială.

Dan Alexandru Condeescu

m a p a m o n d

ALBERT EINSTEIN – FRANCISC PANET

O EVOCARE DE VALTER ROMAN

Se [illegible] de la [illegible] ce, de [illegible] lipi, este vorba, în cele ce urmează, nu alt decît despre Albert Einstein cum descoperim aceasta relatîndu-ne [illegible] ca el, deși nu avea nevoie să-l știe [illegible] dată la viață, să descopere o asemenea [illegible], a corespondat pe care a păstrat-o cu [illegible] român cu numele scris și despre care aveam cunoștință încă pe cînd trăiam [illegible] ani.

Cele ce urmează se referă deci la legătura dintre Albert Einstein și fostul meu profesor, fostul student Francisc Panet, devenit inginer chimist. El a avut o viață scurtă și dramatică și un sfîrșit tragic.

Francisc Panet, născut din Virgil Mateo (director în 1880), devenit inginer chimist, absolvent [illegible], chemat [illegible] în armată, ne după [illegible], Grecia, și [illegible] de [illegible] numele din [illegible] și nu [illegible] rînduri pe hîrtie am devenit foarte buni prieteni în timpul studenției noastre la „Tehnische Hochschule" [illegible] din Brno, Cehoslovacia, la inceputul anilor '30. Deși el era [illegible] cu [illegible] ani mai mare decît mine, [illegible] eu din zel de student [illegible] pasiunea pentru [illegible] de semidoctor.

Datorez [illegible] lui Francisc Panet o [illegible] cu totul deosebită pentru [illegible] științe, pentru chimia [illegible]. El poseda multe cărți, reviste [illegible], în laboratorul său [illegible] de Politehnica din Brno, precum și multe [illegible], cu studierea unor probleme teoretice. El proceda în mod cu totul deosebit: problemele privind aspectul [illegible] particulelor elementare, pornind de la [illegible] lui Einstein, le [illegible] studia și citea [illegible] etc. El studiase foarte serios [illegible] lui Einstein și căruia mare admirator a devenit.

În cercul de filozofie al organizației studențești [illegible] de la Brno, unde participam [illegible] multor naționalități, se dezbăteau cu multă pasiune, dar cu mai puțină competență, aspectele filozofice ale teoriei lui Einstein, unii făcînd de pildă [illegible] că Einstein ar greși pe [illegible] intuitive, subiective. Se [illegible] un adînc și se [illegible] că pînă cînd [illegible] [illegible] importanța [illegible] a [illegible] lui Einstein.

Pentru mai [illegible] [illegible] au fost [illegible] mai clare. Mai vedeam în Einstein un gînditor al [illegible], care revoluționează [illegible], nu un om care a fost un [illegible] al [illegible], [illegible] și fascinantă, în [illegible] [illegible] [illegible]